

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Teatroterapie v sociálních službách

Theatrotherapy in social services

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
PhDr. Monika Nová

Autor:
Joanna Mazal Žaganová, DiS.

Praha 2015

Poděkování

Srdečně děkuji PhDr. Monice Nové za odborné vedení a konzultace. Poděkování patří také PhDr. Haně Malinové, CSc. za možnost stáže v Divadelním souboru Rozkoš a celému souboru za vřelé přijetí. V neposlední řadě velice děkuji PaedDr. Henryce Žabiňské, Mgr. Petru Žabinskému, Mgr. Miloši Mazalovi za korekturu a Tomáši Michálkovi za pomoc s grafickou úpravou textu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Teatroterapie v sociálních službách“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 4. 2015

Joanna Mazal Žaganová, DiS.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá teatroterapií v sociálních službách se zaměřením na neziskovou organizaci ROZKOŠ bez RIZIKA a především na její Divadelní soubor Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, CSc. Vysvětluje pojmy jako teatroterapie, metody herectví, lekce, práce ve skupině apod. Popisuje teoretické praktiky a cíle v rámci teatroterapeutické práce, v druhé praktické části je porovnává s praxí a na závěr je zkoumá skrze dotazník.

Annotation

This bachelor thesis deals with teatrotherapy in social services with focus on non-profit organization ROZKOŠ bez RIZIKA taking particular interest in work of it's theatre group Rozkoš leaded by PhDr. Hana Malinová, CSc. It explains terms such as teatrotherapy, acting methods, lessons, work in group etc. It describes theoretical practises and goals as related to the teatrotherapeutical work. Second part deals with comparison of forementioned theories with real life situations and as closure derives conclusion from questionares.

Klíčová slova

divadlo, herec, komunikace, prostituce, představení, role, rozhovor, rozkoš bez rizika, teatroterapie, zkouška

Keywords

theatre, actor, communication, prostitution, performance, role, interview, rozkoš bez rizika, teatrotherapy, rehearsal

Obsah

Obsah.....	5
Seznam zkratek.....	7
ÚVOD.....	8
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1. Co to je teatroterapie.....	10
1.2. Historie teatroterapie.....	12
1.3 Teatroterapie v České republice.....	14
1.4 Osobnost teatroterapeuta.....	15
1.5 Herecké metody a techniky.....	16
1.6 Lekce teatroterapie, herectví.....	19
1.7 Cíle teatroterapie.....	20
1.8 Nezisková organizace ROZKOŠ bez RIZIKA.....	22
2. PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
2.1 ROZKOŠ bez RIZIKA a Divadelní soubor Rozkoš.....	25
2.2 "Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka" – nový divadelní projekt.....	27
2.3 Práce s Divadelním souborem Rozkoš jako se skupinou.....	29
2.4 Cíle skupinové práce.....	30
2.5 Teatroterapie v praxi.....	31
2.5.1 Osobnost principálky teatroterapeutky Hany Malinové.....	32
2.5.2 Podrobný popis místností, ve kterých probíhají zkoušky.....	33
2.5.3 Průběh zkoušení a nácvik hry <i>Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka</i> den po dni.....	34
2.5.4 Základní složky divadla.....	38
2.5.5 Jak pracuje <i>Rozkoš</i>	39
2.6 Premiéra aneb cíl teatroterapie.....	44
2.7 Metodologie výzkumu - rozhovor.....	49
3. ROZHOVORY S ČLENY DIVADELNÍHO SOUBORU ROZKOŠ.....	53
3.1 Rozhovor s Mili.....	55
3.2 Rozhovor s Annou.....	58
3.3 Rozhovor s Vladanou.....	63
3.4 Rozhovor s Karlem.....	67
3.5 Vyhodnocení rozhovorů.....	71
4. DISKUZE.....	74
ZÁVĚR.....	75

Seznam použité literatury.....	77
Seznam schémat, obrázků, přílohy.....	82
Summary.....	83
Přílohy.....	84

Seznam zkratek

CHAT – Centrum pre kreatívnu liečbu arteterapiou

MAUT – Mezinárodní asociace uměleckých terapií

MCHAT – Moskevské umělecké akademické divadlo

R-R – ROZKOŠ bez RIZIKA

SZ.K.A.P.A. - Szkolne Kółko Alternatywnych Prezentacji Artystycznych

ÚVOD

Teatroterapie neboli zjednodušeně, volně přeloženo, léčba divadlem. Podle teatrologického slovníku je teatroterapie „(...) zvláštní případ léčby uměním. Pojem označuje podpůrný terapeutický proces, při kterém pacientovi tvořivě používají divadelní prostředky nebo pouze cíleně vnímají divadelní artefakt.“ (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 269)

Cílem této práce je poukázat na fenomén teatroterapie v sociální práci. V rámci svého výzkumu chci poznat, jak funguje teatroterapie v praxi, jaké používá metody a techniky práce. Pro účel výzkumu jsem zvolila Divadelní soubor Rozkoš. Budu se zajímat o to, jak je divadlo vedeno a v neposlední řadě, jaký vliv má teatroterapie na klienty – členy souboru. Jako výzkumnou metodu použiji kvalitativní výzkum - rozhovor s členy Divadelního souboru Rozkoš a pokusím se potvrdit, že teatroterapie, aniž by byla zatím blíže specifikovaným léčebným oborem, má svoje zasloužené místo mezi ostatními arteterapiemi.

Poprvé jsem se s tímto druhem léčby skrze divadlo setkala během svého studia na gymnáziu s polským jazykem vyučovacím v Českém Těšíně, v rámci školního divadla SZ.K.A.P.A. Divadlo, pod vedením učitele Mgr. Władysława Kubienie, spolupracovalo na divadelním projektu s lidmi s tělesným postižením. Inscenace mě silně zasáhla, a tak jsem se o tuto tematiku začala zajímat a zjistila, že se jedná právě o druh terapie.

Divadlo bylo již od dětství mou vášní, a proto nikoho nepřekvapilo, že jsem po ukončení studia na gymnáziu nastoupila na Zlínskou soukromou vyšší odbornou školu umění, dramatický ateliér - obor hudebně dramatické umění. Tato škola připravuje studenty nejen k samostatné profesní práci, ale také k dalšímu studiu. Mé následující studium však již nebylo uměleckého zaměření, ale byla to Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, kde jsem zvolila jako svůj obor sociální práci. I když se zprvu mohlo zdát, že se tyto dvě, naprosto rozdílné, školy vzájemně sloučit nedají, řešení jsem našla právě skrze teatroterapii. Velice ráda bych mé již získané zkušenosti z herectví použila v sociální práci a také využila pro zajímavou bakalářskou práci, a tak mou skromnou zkušenost předala dalším zájemcům.

Během studia jsem měla možnost absolvovat různorodé praxe, ať už v sociálním či charitním zařízení, kde jsem měla příležitost dokonce aplikovat herectví. Principy a divadelní

postupy jsem využila na praxi v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež – komunitní centrum Liščina v Ostravě-Hrušově. Setkala jsem se zde s romskou komunitou, která se snaží prostřednictvím nejrůznějších aktivit začlenit do společnosti. Měla jsem možnost pracovat s dětmi formou divadelních dílen a dokonce jsme se pokusili, jako výsledek našeho snažení, zahrát loutkové představení. Děti si loutky vyrobily samostatně a do práce formou hry byly zapálené a to i přes fakt, že odměnou jim byla jen pochvala a potlesk vedoucích. S tématem teatroterapie jsem se seznámila na hodinách Problémy menšinových skupin a Metody sociální práce, které vedla PhDr. Monika Nová, jejíž přednášky mě nasměrovaly k Divadelnímu souboru Rozkoš.

Z Prahy do Ostravy je to poměrně daleko, proto jsem výběr zařízení pro mou bakalářskou práci, zúžila pouze na Prahu. Volila jsem mezi divadlem DivaDno, ve kterém účinkují lidé bez domova a Divadelním souborem Rozkoš, kde vystupují převážně osoby, které poskytují či poskytovaly placené sexuální služby. Jako první jsem viděla hrát Divadelní soubor Rozkoš a téma prostituce, kolem kterého se hry souboru točí, mě zaujalo. Vybrala jsem si tedy teatroterapii v sociálních službách se zaměřením na Divadelní soubor Rozkoš, které je součástí neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, pod vedením generální ředitelky ROZKOŠE bez RIZIKA a principálky Divadelního souboru Rozkoš PhDr. Hany Malinové, CSc.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části charakterizuji, dle odborné literatury, získaných zkušeností v rámci praxe v Divadelním souboru Rozkoš (ROZKOŠ bez RIZIKA) a mých znalostí z dob studia herectví či samotného účinkování v divadle, fenomén zvaný teatroterapie. Zaměřím se na pojem teatroterapie, její vznik a vývoj, dále na osobnost teatroterapeuta, herecké metody a techniky, atd. V neposlední řadě se budu věnovat cílům teatroterapie, které se budu snažit potvrdit nejen v mém kvalitativním výzkumu v 2. a 3. části.

1.1. Co to je teatroterapie

Pojem teatroterapie zatím není přesně ustálen a neexistuje žádná přesná definice, která by vystihla teprve vznikající léčbu divadlem. Často je nazývána dramaterapií, tyto dvě disciplíny jsou si velice podobné. U teatroterapie jakožto paradivadelní vědy je kladen důraz, mimo jiné, na výsledný divadelní tvar, tedy na samotné představení před diváky. Teatroterapie využívá všech divadelních a dramatických metod a technik, aby dosáhla edukačních či terapeutických cílů. (VALENTA, 2006, s. 7) V teatroterapii však „(...) *aktivitu směřují více ke skupině než k jedinci, terapeut často vchází do role, nabízí širší výběr rolí pro klienty.*“ *"Dramaterapie je pak určena (stejně jako arteterapie) především osobám s psychickými či sociálními problémy."* (VALENTA, 2006, s. 7-8) *"Teatroterapie patří mezi tzv. expresivní terapie, tedy léčebné metody využívající jako prostředku uměleckých postupů."* (VALENTA, 2006, s. 10)

Teatrologický slovník popisuje teatroterapii jako léčbu uměním a podpůrný terapeutický proces. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 269) Slovo teatroterapie se skládá ze dvou slov: teatr a terapie. Pro pochopení tohoto pojmu je zapotřebí definovat slovo divadlo. Z anglického theatre či německého theater je „(...) *modálněgenetická a funkční oblast umění.*“ *"Teatrologie chápe divadlo jako fenomén, který má statut tvůrčího uměleckého produktu a zároveň vnímaného produktu."* (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 69) Divadlo, to není pouze budova, ale také lidé. Vzniku divadelního celku, předchází dlouhý proces, kterého se účastní nejen herci, ale také scénárista, režisér, dramaturg, hudebník, skladatel, zvukař, osvětlovač, kulisní technik, malíř, rekvizitář, švadlena, kostymér apod. Pavlovský (2004, s. 69) uvádí, že podstatou divadla je jeho "živost", spojení mezi herci a diváky. Existence divadla bez publika je zcela

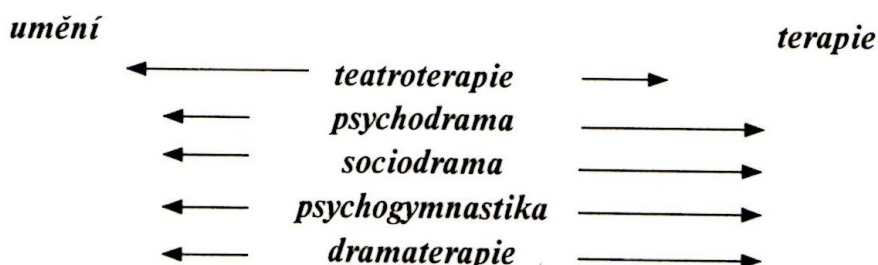
nemožná, pouze ve spojení divadlo - obecnost se stává divadlem. (CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, 2004, s. 5)

Podle Valenty (2006, s. 10-11) terapie divadlem má za cíl hlavně léčit, pomáhat a výsledný divadelní tvar je pouze příjemným bonusem, který však má značnou terapeutickou hodnotu. Dále autor uvádí, že teatroterapie doprovází člověka již od pradávna, ale teprve začátkem 80. let 20. století se postupně začala formovat jakožto vědecká disciplína a tento proces nadále trvá.

Pokusím se pojem specifikovat takto: Teatroterapie spadá do arteterapeutické disciplíny, je expresivní a nejbližší má k psychodramatu. Podobá se však také a doplňuje jiné léčebné procesy, jako je: arteterapie – léčba výtvarným uměním, muzikoterapie – léčba hudbou, dramaterapie – léčba skrze divadelní a dramatické prostředky, terapie taneční či pohybová, biblioterapie – léčba četbou a poetoterapie, tedy léčba básněmi, poezií.

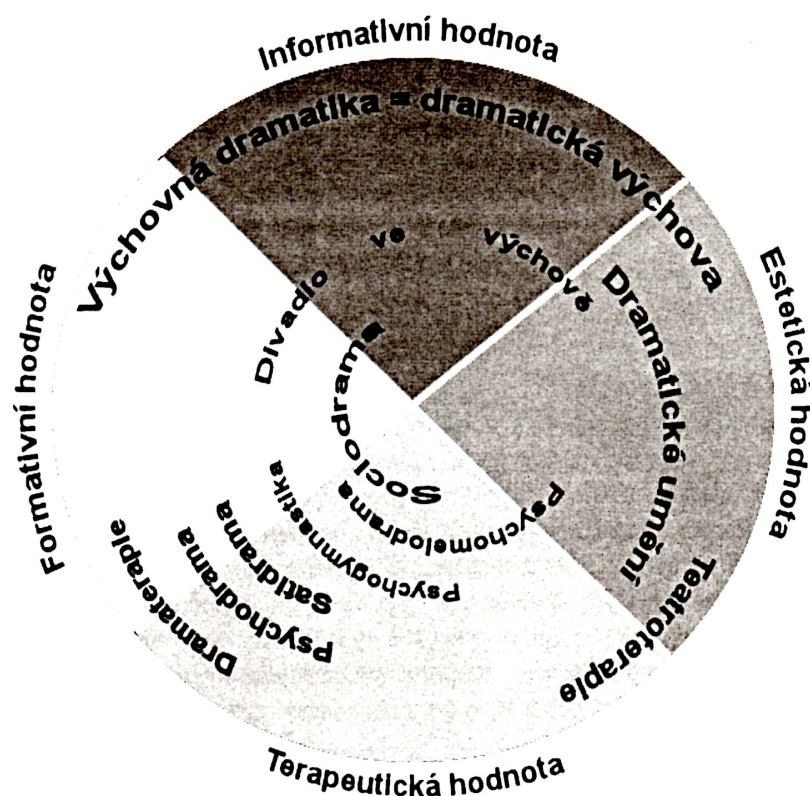
Terapie divadlem přináší sebereflexi a také sebepoznání. Přispívá k životní stabilitě, dává možnost perspektivy, nabízí vzorce chování a také působí na morálku a etiku. Lze ji využít v rámci resocializace a edukace klientů. Probíhá s předem vybranou skupinou klientů např. s tělesným, duševním, sluchovým, zrakovým, mentálním či kombinovaným postižením, vždy pod vedením odborníka, v pravidelném čase na určeném místě. Důležité pro práci – léčbu je objasnit pravidla a cíl terapie hned na začátku. Teatroterapie dává možnost pochopit lidské emoce. Kreativita a spontaneita mohou postupně vyvolat silný umělecký potenciál. Tento proces tvorby skrze divadlo je zcela jedinečný a lze ho vnímat jako léčbu skrze vnímání umění či jako léčbu skrze tvorbu umění. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 270) V případě teatroterapie slovo katarze, „(...) vnitřní duševní očista dosažená vnímáním uměleckého díla, abreakce.“, nabývá zajímavého významu. (Slovník cizích slov, 1995, s. 116)

Schéma 1: Schéma znázorňující přesah do umění a terapie

Zdroj: Valenta (sec. cit. In: VALENTA, 2006, s. 11)

Schéma 2: Schéma znázorňující hodnoty teatroterapie

Zdroj: VALENTA, 2006, s. 10

1.2. Historie teatroterapie

Jak se dočteme u Pavlovského (2004, s. 270), léčebný vliv uměním nás obklopuje již od začátku lidstva. O tomto faktu, např. muzikoterapii – léčbě hudbou, se můžeme dočíst v Bibli (2009, s. 327) ve Starém Zákoně, kde v 1. knize Samuelově, kapitola 16., verš 23., čteme takto: *"Kdykoli potom na Saula přišel ten duch od Boha, David bral citeru a hrál. Saulovi se pak ulevilo a cítil se lépe, neboť ho ten zlý duch opouštěl."*

Léčebné funkce skrze umění se poprvé začaly studovat až v průběhu a především po světových válkách. Právě následky 2. světové války vyvolaly zájem psychoterapeutů, aby zkoumali vliv hry – tvořivosti – umění na člověka. Pacienty, pokud je takto můžeme nazvat, byli především váleční veteráni, děti, senioři, jedinci z okraje společnosti a s postupem času i lidé se zdravotním postižením. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 270)

Vznik teatroterapie datujeme koncem 70. let a začátkem let 80. dvacátého století,

tehdy se objevuje fenomén divadla hraného fyzicky či psychicky hendikepovanými herci. Uvádí se, že příčinou vzniku nové divadelní léčebné disciplíny byla příprava a samotné představení *Madame Butterfly*, které odehráli mentálně postižení herci v opeře v Sydney. (VALENTA, 2006, s. 12) To vše znázorňuje dokumentární film australského oscarového režiséra, spisovatele a producenta Chrise Noonana jménem "Stepping out", natočený v roce 1980.¹ Podle Valenty (2006, s. 12) se léčba divadlem dostala přes oceán do Evropy v polovině 80. let 20. století, nejprve do Velké Británie, Francie, Španělska, Belgie a Holandska. Autor se dále zmiňuje o anglickém fenoménu Outsider Art – specifickém druhu umění, který vykonávají mentálně či sociálně postižení lidé. Tento termín se používá především v malířství, ale můžeme jej aplikovat i na divadlo jakožto arteterapii. Obdobným termínem je také francouzský Art Brut.

Setkáváme se se soubory amatérských i profesionálních hendikepovaných herců a můžeme se také setkat s postiženým hercem v rámci "normálního" divadelního souboru, kde je samozřejmě vnímán primárně jako umělec. Světoznámým souborem je divadlo *Maatwerk*² z Rotterdamu v Holandsku, které již několikrát zavítalo také k nám. Divadelní soubor má také svůj vlastní televizní pořad a co 4 roky hostuje na festivalu pro postižené umělce v německých Brémách. (VALENTA, 2006, s. 12-14)

Ve Slovenské republice působí Divadlo z Pasáže³, které jako jediné na Slovensku pracuje s mentálně postiženými herci. Nejčerstvějším projektem u našich východních sousedů je však tzv. CHAT⁴. V Košicích se dne 12. března 2015 otevřelo *Centrum pre kreatívnu liečbu arteterapiou*. Centrum se zaměřuje na děti, mládež i dospělé a nabízí pomoc při problémech s učením, poruchami spaní, traumaty, stresy apod. Další divadla, která se věnují teatroterapii, jsou také: polský *Teatr troche inny*, maďarské divadlo *Baltazar*, německé divadlo *Ramba Zamba*.⁵

Teatroterapie z hlediska léčebně – uměleckého je vedle ostatních arteterapií nejmladší. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 270)

1Chris Noonan. In: *Internet Movie Database* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.imdb.com/name/nm0003088/?ref_=fn_al_nm_1

2 THEATER MAATWERK. In: *Theater Maatwerk* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.theatermaatwerk.nl/>

3 O divadle. in: *Divadlo z Pasáže* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.divadlozpasaze.sk/divadlo/sk/o-divadle>

4 CHAT. In: *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/chatkosice>

5 Klíč. In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/212562221700008/>

1.3. Teatroterapie v České republice

Začátky teatroterapie v České republice byly zaznamenány již v 70. a 80. letech skrze práci s dramatickým textem s pacienty, o kterou se pokoušel J. Cimický, K. Makonj a N. Vangeli a také I. Vyskočil, který se věnoval diagnostikovaným adeptům herectví. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 270) Teprve od devadesátých let se teatroterapie rozšířila do nejrůznějších zařízení, aniž by byla chápána jako terapie. "*Pojem teatroterapie je u nás prozatím velmi málo znám.*" (VALENTA, 2006, s. 12) Jak také uvádí Valenta (2006, s. 12), nejčastěji si pleteme teatroterapii s psychodramatem, dramatickou výchovou, besídkou v mateřské škole aj.

V Praze vznikla v rámci psychiatrické léčebny Bohnice *Bohnická divadelní společnost* pod vedením M. Učíka a V. Kodetové. Od roku 1992 se zde koná festival *Mezi ploty*, kde vystupují také hendikepovaní lidé. V tomtéž roce se v Brně na *Janáčkově akademii múzických umění* otevřela katedra výchovné dramatiky pro neslyšící, z níž později vzniklo *Divadlo Neslyším*⁶. Tento obor lze v Brně studovat a vede jej zakládající členka této katedry prof. Mgr. Zoja Mikotová. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 270) Pavlovský (2004, s. 271) uvádí, že zájem o teatroterapii se značně zvýšil, a proto v roce 2004 uspořádalo Národní divadlo v Praze přehlídku *Otevřená náruč*, Plzeň realizovala festival sociálního divadla s názvem *Divadlo 2004*. U nás je zřejmě nejznámější *Bohnická divadelní společnost* a festival *Mezi Ploty* v zahradách bohnické psychiatrické léčebny, *Divadlo Ježek a Čížek* – dnešní *DivaDno* a *Divadelní soubor Rozkoš*. Mezi méně známá, ale neméně důležitá divadla, můžeme také zařadit pražské *Divadlo Inventura*⁷ pro mentálně hendikepované, českobudějovický divadelní spolek *Bezvadýdivadlo* pro sociálně či zdravotně znevýhodněné, které působí pod hlavičkou obecně prospěšné společnosti *Mezi proudy o.p.s.*⁸, liberecké *Létající divadlo na kolečkách* pro zdravotně postižené. Dále bych ráda zmínila *Divadlo Terapie*⁹ z olomoucké *Akademie Alternativa s.r.o.*, jehož členy jsou studenti dramaterapie, *Akademii sociálního umění Tabor*¹⁰

6Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících. In: *Divadelní fakulta JAMU v Brně* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

7 Divadlo. In: *INVENTURA* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://inventura.org/cz/divadlo>

8 Létající divadlo na kolečkách. *Létající divadlo na kolečkách: O divadle* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26].

Dostupné z: <http://www.letajicidivadlonakoleckach.cz/index.php?page=o-projektu>

9 AKADEMIE ALTERNATIVA: vzdělávání v oblasti terapií. *AKADEMIE ALTERNATIVA: Divadlo Terapie* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: http://www.akademiealternativa.cz/index.php?seo_url=divadlo-terapie

10 Akademie sociálního umění Tabor. *Akademie sociálního umění Tabor*. [online]. 2009 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.akademietabor.cz/>

z Prahy, jež v rámci studia arteterapie hraje i divadlo, *Spojené hlavy*¹¹ spolek z Prahy, jež spojil hlavy dohromady a vytvořil soubor *Rodinné divadlo*, který hraje představení se sociální tematikou pro dospělé. Více informací o vznikajících projektech, konferencích a terapiích uměním můžeme najít na webových stránkách *Mezinárodní asociace uměleckých terapií*¹² (MAUTu) anebo *IV. Mezinárodní teatroterapeutické konferenci*¹³, která se bude v tomto roce již po páté konat v Olomouci.

1.4. Osobnost teatroterapeuta

Valenta (2006, s. 16) uvádí, že v České Republice zatím neexistuje samostatný obor teatroterapeut ani dramaterapeut. Nalezneme pouze předmět teatroterapie v rámci speciální pedagogiky a příbuzných oborů. Ve většině případů tedy funkci teatroterapeuta plní právě speciální pedagogové, zdravotní pracovníci, odborní vychovatelé, psychologové či například herci, režiséři. Jelikož u nás není škola, která by tento obor vyučovala, je častým jevem, že pracovníci nemají potřebné profesionální kompetence a jejich práce je spíše intuitivní. Samozřejmě to neznamená, že s klienty nepracují dobře, naopak často je to velice profesionální úroveň, ale vždy více zaměřená terapeuticky či umělecky, dle profesního zaměření.

Zřejmě je nemožné univerzálně definovat teatroterapeuta, neboť vše se odvíjí od zařízení, klientů, cíle terapie apod. Můžeme však říci, že teatroterapeut je nejzákladnějším prvkem působícím skrze teatroterapii na klienty. Na něm záleží celkový průběh a výsledek práce. Má za úkol motivovat klienty k práci a dobrému výsledku, kterým je nejen představení. Pokud se jedná o cíl umělecký, dělíme profesní předpoklady na: metody práce s neprofesionály, kdy terapeut všestranně rozvíjí divadelní schopnosti klientů, režii, dramaturgii, dramatizaci, hereckou přípravu, scénografii a divadelní techniku. V případě terapeutického cíle: pedagogické, speciálně-pedagogické, psychologické, psychoterapeutické případně psychiatrické. (VALENTA, 2006, s. 16-17) Podle Grecmanové (sec. cit. In: VALENTA, 2006, s. 18) mají velký podíl na osobnosti teatroterapeuta jeho charakter, temperament, a také sociální předpoklady jako jsou empatie, laskavost, srdečnost. Roli teatroterapeuta často vykonává sociální pracovník, v Rozkoši tuto funkci zastává PhDr. Hana

11 Spojené hlavy. *Spojené hlavy* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://hlavy.org/>

12 *Mezinárodní asociace uměleckých terapií* [online]. 2010 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.maut.cz/>

13 IV. mezinárodní teatroterapeutická konference. *IV. mezinárodní teatroterapeutická konference: Novinky a odkazy* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://konference-teatroterapie.cz/novinky/novinky-a-odkazy/>

Malinová, CSc., která studovala sociologii a sociální patologii.

1.5. Herecké metody a techniky

Valenta (2006, s. 14-16) v kapitole o metodách a struktuře píše, že teatroterapie je velice flexibilní a má mnoho podob. Metody práce inspiruje dramatika, dramatická výchova, režijní postupy apod. z čeho vyplývá, že jsou dramatické. Volba odpovídajících metod dramatické práce závisí na více faktorech. Důležitá je konkrétní situace, hendikep, věková skupina klientů, osoba teatroterapeuta a cíl.

Jedním z nejdůležitějších článků teatroterapie je vůdčí osobnost tedy teatroterapeut. Na něm záleží, jak bude zkouška i samotný výsledek, tedy představení, vypadat. Vše se odvíjí od jeho vedení, osobnosti, charakteru aj. Valenta (2006, s. 15) rozlišuje, dle vedení, tři režijní přístupy teatroterapeuta a to direktivní, liberální a demokratický typ. Dle mého názoru, ale samozřejmě záleží na skupině, se kterou pracujeme, je nejlepší přístup direktivní. Jak nám prozrazuje samotný název "*direktivní čili příkazový, řídicí prostřednictvím příkazů.*" (Slovník cizích slov, 1995, s. 53) Režisér - teatroterapeut vede zkoušku a vyžaduje disciplínu. Ve většině případů si režisér sám volí hru, kterou budou klienti prezentovat, anebo je to hra autorská. Improvizace se používá zřídka. Takový přístup se velice blíží profesionálnímu vedení divadla, kde je důležitý právě výsledek. Liberální a demokratický přístup dává větší prostor klientům. Pracuje se s improvizací a více se využívají terapeutické metody. Výsledek tedy není nejdůležitější, těžištěm se stává proces samotný.

Práce s divadelní hrou má jisté postupy, které mají různý vývoj a časovou náročnost, ale alespoň částečně by měly proběhnout chronologicky následovně:

- I. Výběr a úprava
- II. Rozbor a studium
- III. Převádění hry do jevištní podoby
- IV. Veřejné divadelní produkce

Důležitými body jsou bod č. II. a III., kdy se klienti seznámí s textem a hrou samotnou a pro teatroterapii samozřejmě bod číslo IV., tedy fáze konečná. (VALENTA, 2006, s. 15)

"*Herecké metody a techniky jsou způsoby a postupy hercovy tvorby, používané na zkouškách i během představení.*" (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 108) Jak dále uvádí Pavlovský (2004, s. 108) metoda práce se odvíjí od přístupu herce – kolektivu, spolupráce mezi herci a režisérem, žánrem a druhem divadla a v neposlední řadě stylem a slohem uváděné hry. Dle

ruského herce, divadelního režiséra a významného teoretika divadla Konstantina Sergejeviče Stanislavského, si každý musí postupně vypracovat svůj systém.

"Metoda předpokládá ovládnutí a používání různých dovedností a jejím cílem je dosáhnout přirozeného a spontánního jednání herce v umělých okolnostech role nebo inscenace." „Technikou se zpravidla rozumí dovednost nebo vědomé ovládnutí pravidel a postupů při jednání herce na jevišti.“ (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 108-109) Od strany 109 Pavlovský (2004, s. 109) píše, jak se herec učí ztvárnit na jevišti emoce (např. radost, hněv, smutek), postupně si tyto emoce fixuje a v rámci představení, kdy je má již „zažité“ je reprodukuje. V rámci zkoušení také dáváme prostor fantazii a to když herec dává volnost svému energetickému a myšlenkovému potenciálu.

Základ herecké pedagogiky do 19. století tvořily příručky rétoriky určující správnou řeč a mimiku herce. K nejznámějším autorům příruček rétoriky patří Marcus Tullius Cicero, Johann Wolfgang Goethe. U nás se objevily obdobné příručky až v 19. století a to *Divadelní ochotník* z roku 1845, kterou napsal Jan Kaška a *Divadelní škola* (1894) z pera Josefa Mikuláše Boleslavského. K významným knihám o herectví musíme také započítat slavný dialog prvního a druhého rozmlouvajícího: *Herecký paradox* Denise Diderota z roku 1830, ve které jsou rozlišeny tvůrčí postupy. V této knize autor vytýká jednomu herci improvizaci přímo na jevišti jakožto „božské vnuknutí“ a naopak se zastává herce, který svou roli pečlivě nastuduje doma a následně na jevišti přesně zahraje. (VALENTA, 2004, s. 109)

Podle Martince (2003, s. 23) je pro tvorbu nejdůležitější herec, jeho tělo i duše, tedy vlastní „Já“. Jedná se o osobní přístup herce k sobě samému a k roli. Nedílnou součástí je kreativita a dostatečná koncentrace. *"Herec je hybatelem děje."* (MARTINEC, 2003, s. 25) Otázkou je, zda a do jaké míry se dá technice herectví naučit a zda je potřeba ji studovat. Odpověď se skrývá v herci - člověku samotném, v jeho vnímání okolí. Herecké školy budoucí herce formují a učí je různým technikám, ale nadání, cit či talent se skrývá ve větší či menší míře v každém z nás. Herecká technika je pro herce nezbytná, což je ovlivněno také faktem, že tvůrce – materiál – nástroj – konečný výtvar jsou spojeny a nemohou vystupovat samostatně jako v jiných oborech umění. (MARTINEC, 2003, s. 27)

Jednu z nejtvrdších a zároveň nejslavnějších hereckých škol zaměřených na hereckou techniku nalezneme v Rusku. Jak uvádí Milena Cesnaková – Michalcová (2004, s. 111-112) výjimečnou osobností byl K. S. Stanislavskij spoluzakladatel *Moskevského uměleckého akademického divadla* známého pod zkratkou MCHAT. Založili jej v roce 1920. Stanislavskij se stal uměleckým šéfem a jeho kolega Vladimír Ivanovič Němirovič - Dančenko se staral

o dramaturgii divadla.

O metodách práce Stanislavského vznikla také česká kniha, z pera herce Národního divadla a spoluzakladatele DISK-u (Divadelního studia státní konzervatoře v Praze), Radovana Lukavského *Stanislavského metoda herecké práce*. V této knize popisuje přesný průběh herecké práce se studenty v rámci lekcí herectví. Nejpoužívanější a zřejmě nejznámější kapitolou je metoda o „magickém kdyby“. (CESNAKOVÁ – MICHALCOVÁ, 2004, s. 222) *"Postavte 'kdyby' před každou z daných okolností: kdyby sem vpadl šílenec, kdyby dveře nedržely, kdyby je vyvrátil, co bych dělal? A na otázku odpovězte činem, udělejte to (...)" "(...)tajemství tkví v tom, že se na vlastní city nesmí naléhat, o 'opravdovosti vášní' se nesmí přemýšlet, protože city a vášně se nepodrobují rozkazu ani násilí, ale přicházejí samy od sebe. Stačí soustředit se na dané okolnosti a vžít se do nich."* (LUKAVSKÝ, 1978, s. 25)

Martinec (2003, s. 100) uvádí, že metodika slavného Stanislavského se stala běžně používanou ve všech divadlech a termíny jako jsou například: veřejný okruh samoty, emocionální paměť, toaleta duše, řídicí úkol apod. jsou nedílnou součástí života herce. Dále se u Martince (2003, s. 125) dočteme, že herec se během zkoušení a později veřejného hraní stylizuje do určité role. Vytváří jevištní postavu, která je ve většině případů odlišná od herce jakožto člověka samotného. Prvotní je seznámení se s textem tzv. scénářem během prvních zkoušek tzv. čtených. Během tohoto období se seznamuje nejen s textem samotným, ale také s postavami a hlavně s vlastní rolí. Poznáváme její charakter, vytváříme si obraz, jak by asi mohla postava vypadat, jak by se mohla chovat v určitých situacích apod. Vzniká tzv. dramatická osoba a herecká postava. „*Tímto aparátem jsou odlišeny tři fenomény divadelní interpretace dramatu: tvůrce znaku (herec), znak postavy (audiovizuální herecká kreace – „herecká postava“) a význam tohoto znaku (postava zobrazená hereckou kreací – „dramatická osoba“).*“ (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 87)

Úkolem herce je, aby plochá, papírová postava ožila v čase a prostoru. V dobrém textu by měly být napsány, i když třeba ne přímo, všechny potřebné informace pro ztvárnění dané postavy – role. Během čtení poznáváme záměr dramatika a postupně převádíme postavu do prostoru. Jako metodu práce s postavou si můžeme zvolit např. sepsání životopisu. Pokusíme se dle textu vypsát osudové momenty od narození po krizové situace. Smyslem takového postupu práce není pouhé sepsání na papír, nýbrž následná práce s námětem. Skrze něj si začínáme vytvářet myšlenky, pohyby, hlas, tedy charakter kompletní osobnosti postavy. (MARTINEC, 2003, s. 125-127)

Teatroterapie rozvíjí fantazii a kreativitu, učí zdolávat nové úkoly a překážky.

V neposlední řadě ovlivňuje komunikační schopnosti jak verbální tak nonverbální, čímž může pozitivně ovlivnit například zmírnění sociální fobie. Neverbální komunikace je velice důležitým faktorem našeho já. Základem této komunikace není slovo, je tedy dobré uvědomit si, že komunikujeme, i když nemluvíme. (ČERNÝ, 2012, s. 26) Černý (2012, s. 30) také určuje funkce nonverbální komunikace: napomáhá řeči, nahrazuje řeč, vyjadřuje postoj, vyjadřuje emoce „*Neverbální komunikace určuje, jak má být verbální sdělení chápáno.*“ (NAVRÁTIL, 2001, s. 92). Počítáme k ní proxemiku – prostor a vzdálenost, haptiku - dotek, posturiku - postoj, kinezi - pohyb, gestiku, mimiku, pohledy očí a paralingvistiku – tón hlasu, hlasitost, délka pomlky, pauzy apod. (NAVRÁTIL, 2001, s. 92)

Nauman (sec. Cit. In: ČERNÝ, 2012, s. 22) uvádí, že „*Dvě osoby, které spolu vejdou do styku a objeví určitý stupeň souladu, mívají sklon k tomu, aby spontánně synchronizovaly svá držení těla a pohyby. Přizpůsobují vzájemně své tělesné pozice. Imitování se odehrává nevědomě.*“

1.6. Lekce teatroterapie, herectví

Každá práce má jasně určená základní pravidla, která nás motivují a pomáhají nám. I práce s klienty má své zásady, které musíme jasně stanovit a držet se jich. Je důležité je stanovit (případně i písemnou formou - tak ať je všichni vidí) ihned na první schůzce, aby s nimi byli všichni obeznámeni a mohli se k nim vyjádřit. Můžeme se tak vyvarovat případným nedorozuměním. K organizaci lekce patří také určité rituály. „*Rituální model 'léčebného divadla' (theatre of healing) nezbytně vyžaduje jak metafyzický, tak i somatický přístup k chápání zdraví a nemoci.*“ (VALENTA, 2006, s. 31)

Jerzy Grotowski, významný polský režisér, teoretik a reformátor divadla, tvrdí, že rituál: „*(...) nás vrací zpět ke zdrojům života, přímo k prehistorickým zkušenostem předků, k organickým a primárním zkušenostem.*“ (sec. cit. In: VALENTA, 2006, s. 44) Už od raného dětství si hrajeme a zároveň se učíme pravidlům, co můžeme, co nemůžeme, a tímto nám vstupuje do života respektování, ať už se jedná například o lidi jako autority či pravidla jako mantinely, jichž se máme držet i v dospělosti. Zjišťujeme, že všechno nemůže být vždy podle nás a musíme se přizpůsobit. Vytvářejí se základní charakterové vlastnosti, sebedůvěra, morálka apod. (SVOBODOVÁ, 2011, s. 23-25)

Podstatné je určit délku a četnost lekcí, aby klienti věděli, kdy mají přijít a kdy mohou odejít, počet klientů – herců, kteří se budou projektů účastnit. Optimální délka jedné lekce je

cca 90 minut. Musíme ji však přizpůsobit skupině, se kterou pracujeme. Lekce musí být pro klienty hlavně přínosem. S dětmi předškolního věku se doporučuje pracovat maximálně 45 minut, aby byla lekce kreativní. Delší lekce nemají smysl, protože klienti ztrácejí pozornost a motivaci. Divadelní zkoušky jsou velice psychicky a fyzicky náročné. Lekce by se měly konat minimálně jednou týdně, a to ve stejný předem stanovený čas a den.

Počet herců je proměnlivý a závisí na cíli. Pokud se jedná o terapii, je vhodnější zvolit menší počet 8 - 10 klientů – herců. V rámci uměleckého cíle můžeme zapojit i více herců. „*Sociální práce se skupinami patří k tradičním metodám sociální práce.*“ (NAVRÁTIL, 2001, s. 125) Důležitou roli hrají také úvodní a závěrečné rituály lekce, mezi které počítáme např.: úvodní posezení u kávy, speciální přivítání, rozcvičku apod. (VALENTA, 2006, s. 15-16)

Na lekci se herec učí herectví. Svou činností se podílí na vzniku divadelního celku. Herec hraje celým svým tělem, vizuálně i akusticky. Herectví je vše, co vnímá divák, tedy to co je na jevišti (respektive v hledišti) vidět a slyšet. Vizuální složka to je tělo člověka a vše, co na jevišti používá, např. kostým, masku. Do akustické složky se počítají všechny přímo i nepřímo generované zvuky např. zpěv, hra na hudební nástroj.

Divadelní herectví je formou mezilidské komunikace. Velkou úlohu v tvůrčím procesu má hra. (PAVLOVSKÝ, 2004, s. 111-113) Touto tematikou se zabývá v knize *Jak si lidé hrají* zakladatel transakční analýzy Eric Berne. „*Zábavy a hry slouží člověku jako náhrada za opravdové prožívání nefalšovaných důvěrných vztahů.*“ (BERNE, 2011, s. 21) Dále uvádí, „*(...) že hlavním cílem hry je její vyvrcholení neboli výsledek.*“ (BERNE, 2011, s. 65) Hry jsou součástí každodenního života a jsou nutné i žádoucí, jak nám říká staré přísloví: "Kdo si hraje, nezlobí." V rámci lekce, i pokud se jedná o direktivní přístup, je důležitý názor všech zúčastněných. Klienti – herci by měli mít možnost vyjádřit se a zapojovat během lekce. Musí mít pocit, že jsou součástí procesu a jejich názor má svojí váhu.

1.7. Cíle teatroterapie

„*Torcov nám to vysvětlil: Všecko na scéně se musí dít za nějakým cílem.*“ (LUKAVSKÝ, 1978, s. 23)

Abychom správně pochopili pojem teatroterapie, je potřeba stanovit si její cíle. Již jsem uvedla, že hlavním cílem je léčba skrze "hraní si", a také výsledný produkt – hotová

inscenace, která je odměněna nejen bouřlivým potleskem publika. Právě potlesk je pro herce velkou satisfakcí za dobře odvedenou práci. Ke zdárnému cíli musíme celek dobře poskládat. Stavbu divadelní hry vymyslel před více než 2500 lety řecký dramatik Sofokles, autor více než sta tragédií. Tragédie se skládala z pěti dějství:

- expozice – úvod, který představil postavy tragédie a uvedl místo a čas odehrávajícího se děje
- kolize – zápleтка dávala prostor pro střet dvou soupeřů (třetího herce zavedl na jeviště již zmíněný Sofokles)
- krize – vrchol tragédie vyvolávající nečekaný obrat a napětí v ději
- peripetie – opět nastává zvrat, který před koncem zpomaluje děj
- katastrofa – závěr hry je tragický, ale smrt se využívá pouze v případech nevyhnutelných. (CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, 2004, s. 11)

Valenta (2006, s. 12-14) uvádí, že teatroterapii, dle cílů, můžeme posuzovat z těchto dvou hledisek: terapeutického a uměleckého.

Hledisko terapeutické – cílem je léčebný proces, jež se vyznačuje především univerzálností, nespecifičností, všestranností, integračním charakterem. Z toho vyplývá, že vznik divadelního produktu je individuální proces, který se musí přizpůsobit cílové skupině, prostředí, době, specifickým potřebám atd. Právě začlenění je pro mnou zvolenou skupinu klíčovým slovem. Jakožto minorita mají jedinečnou možnost oslovit, komunikovat s majoritní společností a poukázat na jejich problematiku, či naopak prokázat, že jsou tzv. „normálními“ lidmi.

Hledisko umělecké – je nejbližší kreativní umělecké terapii. Právě pozitivní energie z publika, smích či jiné emoce a potlesk, tzv. děkovačka jsou pro herce (i neprofesionální) největším zážitkem.

„Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena. Sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí (sociální fungování).“ (sec. cit. In: NAVRÁTIL, 2001, s. 11-12).

1.8. Nezisková organizace ROZKOŠ bez RIZIKA

„Občanské sdružení R-R (Rozkoš bez Rizika), jehož cílovou skupinu tvoří prostitutky, prostřednictvím streetworku vyhledává tyto ženy přímo na ulicích, učí je zásadám bezpečného sexu, poskytuje zdarma prezervativy, nabízí možnost lékařského vyšetření a všestrannou socioterapeutickou pomoc.“ (BEDNÁŘOVÁ, PELECH, 1999, s. 16)

ROZKOŠ BEZ RIZIKA (dále je „R-R“) působí již 23 let a razí světové heslo: "Sex work is work". O jejích úspěších svědčí řada ocenění, realizovaných projektů, podpora ze strany vládních i nevládních organizací, existence divadelního souboru Rozkoš a hlavně stálá klientela a navazování nových kontaktů.

R-R je nezisková organizace pomáhající osobám – klientkám bezpečně pracovat v sex byznysu. Bezpečností máme na mysli ochranu zdraví jak fyzického tak psychického, např. při sexu se chránit kondomem, dávat pozor na drogy, určit si hranice při styku předem, být obezřetná a profesionální. (ROZKOŠ bez RIZIKA, 2014, s. 20 – 21) Tuto organizaci vede generální ředitelka PhDr. Hana Malinová, CSc. R-R působí v celé České republice kromě Plzeňského a Karlovarského kraje, kde pracuje jiná organizace.

R-R má tři sídla, a to poradenské centrum v Praze, Brně a Českých Budějovicích. Pod pražské poradenské centrum spadá hlavní město Praha a také Středočeský kraj. Organizace je vedena v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. Poskytuje služby v poradenském centru, v pojízdné ambulanci i v terénu tzv. streetwork.

Streetwork je zvláštní sociální prací, která na základě nízkoprahové nabídky služeb kontaktuje osoby, u kterých se předpokládá, že potřebují pomoc. (MATOUŠEK, 2003, s. 169) Rozlišujeme tři typy terénu, jež pracovnice R-R navštěvují: noční kluby, priváty a pouliční scénu. Pracovnice v rámci služeb poskytují informace, vyšetření, kondomy, lubrikační gely, menstruační houbičky, brožurky o sexu, násilí např. *Ahoj u nás*. R-R vydalo brožuru *Sex and Work* (česky: *Ahoj u nás*) v šesti jazykových verzích. (MATOUŠEK, 2005, s. 256)

Nejčastějšími nemocemi, na které jsou klientky vyšetřovány, jsou: hepatitida typu B a C, kapavka, syfilis, chlamydie, HIV. *„Pohlavní choroby usnadňují viru HIV vstup do těla dvojím způsobem: oslabují imunitní systém a zároveň poškozují sliznice orgánů sexuálního kontaktu (...).“* (MATOUŠEK, 2005, s. 257) U viru HIV se test může provádět zcela anonymně a případný pozitivní výsledek se nikam neohlašuje.

Ve výroční zprávě R-R (2014, s. 35) se rovněž dočteme, že v Praze bylo testováno na

HIV 430 klientů a z toho žádný nebyl pozitivní. Ideenwerkstatt Streetwork 1993 (sec. cit. In: MATOUŠEK, 2003, s. 175–176) uvádí v dokumentaci mj. tyto body práce: kontakt, poradenství, pomoc, podpora, důvěra, zprostředkování pomoci, prevence, rozvoj osobnosti, terapie, detoxikace, životní perspektiva, budování sebevědomí, kreativita, informace.

Primární cílovou skupinou R-R jsou ženy, jež poskytují sexuální služby. Existuje však také sekundární cílová skupina v rámci terénní sociální práce, a to jsou všechny osoby (kromě zákazníků), které jsou v kontaktu s klientkami.

Cílovou skupinu velmi často tvoří ženy, které mají pocit, že si nejsou schopné najít jinou, stejně dobře placenou práci. Jsou to ženy s minimálním vzděláním, zadlužené, matky samoživitelky, studentky, ale také ženy, které si tak přivydělávají mimo svůj hlavní pracovní poměr, živí celou rodinu apod. „Členství v těchto skupinách je zpravidla dobrovolné, může však být vynucené sociální situací (bezdomovci) nebo specifickou formou nátlaku, jakou je např. tlak sociálního prostředí, vrstevnické skupiny, teror silnějšího.“ (MATOUŠEK, 2003, s. 173)

Věkové spektrum je velice individuální, většinou se jedná o věkovou skupinu od 25 do 35 let. Věková struktura žen v Praze je ve výroční zprávě R-R (2014, s. 13 - 35) uvedena takto: do 20 let 7 %, 20–30 let 49 %, 30–40 let 36 %, nad 40 let 8 %. Zajímavostí v České republice je, že zde působí 70 % až 80 % prostitutek české národnosti a cca 20 % až 30 % cizinek.¹⁴

Velice důležité je navázání prvního kontaktu, které vyžaduje více času. Matoušek (2003, s. 175) v kapitole formy práce a typy činnosti píše, že fáze prvního kontaktu je nejrizikovější, situaci nelze naplánovat dopředu a odvíjí se od něj fáze následující. „Náklady na roční provoz občanského sdružení Rozkoš bez rizika se pohybují okolo dvou milionů, a přitom jeho tým stačí ročně kontaktovat přes tři tisíce klientek a vyšetřit na sexuálně přenosné choroby a AIDS více než tisícovku.“ (MATOUŠEK, 2005, s. 257) Nejvíce postiženou skupinou byli homosexuální prostituti, prevence proti viru HIV byla tedy zaměřena na homosexuály, uživatele drog a prostitutky. (MATOUŠEK, 2005, s. 259)

V rámci organizace v prostorách pražského centra se sídlem na Bolzanově ulici v Praze, působí Divadelní soubor Rozkoš (dále jen Rozkoš). „(...) organizuje divadelní představení, v nichž klientky do určité míry hrají samy sebe. Formou divadelní hry lze sdělit divákům i nepříjemné skutečnosti týkající se placeného sexu. Pro klientky představuje divadlo vytržení ze stereotypu jejich života, někdy se dá přímo říci radost.“ (MATOUŠEK, 2005,

14 Interview: Zatloukalová, 2015

s. 265)

Domnívám se, že členové Rozkoše často trpí "etiketizací". Je to teorie, již vytvořil Kitsus, Lemert a Becker v 60. a 70. letech 20. století. Etiketizace neboli labelling znamená, že společnost přisuzuje jedinci vymykajícímu se běžnému rámci chování, deviantní vlastnosti, což jedince stigmatizuje a hrozí, že se tlakem okolí skutečně začne deviantně chovat. (NAVRÁTIL, 2001, s. 89)

„Cílem divadelních aktivit ROZKOŠE bez RIZIKA je dostat nahoru – na pódium – ty, co se cítí být dole, na dně nebo skoro na dně.“¹⁵

15 ROZKOŠ bez RIZIKA. *ROZKOŠ bez RIZIKA* [online]. 2010 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.rozkosbezrizika.cz/divadlo>

2. PRAKTICKÁ ČÁST

V druhé části podrobně popisují seznámení s Divadelním souborem Rozkoš, s jejich metodami a technikami nejen herecké práce, ale i práce v rámci skupiny. Cílem je získat, skrze praxi v souboru a rozhovory s členy a principálkou divadla, přehled o průběhu lekce, herecké práci, terapeutickém a uměleckém výsledku teatroterapie a především potvrzení hypotézy, že terapie divadlem je účinnou metodou, která opravdu léčí.

2.1. ROZKOŠ bez RIZIKA a Divadelní soubor Rozkoš

Obrázek 1: Logo ROZKOŠE bez RIZIKA

Zdroj: ROZKOŠ bez RIZIKA. Rozkoš bez Rizika [online]. 2010 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.pravapraha.cz/files/ppraha/977/rr-00logo.jpg>

O této neziskové organizaci jsem poprvé slyšela na přednáškách z psychologie, sociální práce a problémů menšinových skupin. Problém mě zaujal natolik, že jsem se začala o spolek R – R zajímat, hlavně o jeho divadelní soubor.

Shlédla jsem představení *Učitelka a Oidipus* v Experimentálním prostoru NoD v Praze. Následně se mi podařilo navázat ústní kontakt s principálkou divadla, paní PhDr. Hanou Malinovou, CSc. Toto mé první setkání s paní Malinovou a divadelním souborem Rozkoš bylo okouzující, proběhlo v prosinci v rámci divadelní zkoušky. Zkouška byla věnovaná připomenutí hry *Učitelka a Oidipus*, byla to tzv. oprašovačka.

Herci byli zprvu nejistí a dívali se na mě poněkud nedůvěřivě, nervózně. Přiznávám, že první návštěva byla i pro mě velice nejistá a byla jsem plná očekávání, jak toto setkání

dopadne. Když jsem byla představena a klienti – členové souboru zjistili, že chci napsat bakalářskou práci o jejich divadle, ihned mě přijali a souhlasili s mojí účastí na zkouškách. Jejich vřelost a zájem o moji osobu mi velice pomohl se uvolnit. Následně mě také někteří členové oslovili a zajímali se o detaily mé přítomnosti na zkouškách. Zajímalo je např. O čem přesně práce je? Jestli budu psát i o jejich minulosti v prostituci? Zda budu fotografovat? Jak mě napadlo, že přijdu zrovna mezi ně? apod.

Principálka mi nabídla, pro lepší začlenění do skupiny, že se mohu nového divadelního projektu účastnit na „vlastní kůži“, tedy stát se alespoň na krátkou dobu členkou – herečkou souboru Rozkoš. Váhala jsem asi vteřinu a ihned jsem na tuto nabídku s radostí kývla, aniž bych tušila, co mě vlastně čeká. Během prvního setkání jsem se tedy stala z nenápadného pozorovatele aktivním účastníkem.

Spolek R-R je nezisková organizace, která existuje již dvacet tři let, od roku 1992. Má pod svými křídly ochotnický Divadelní soubor Rozkoš (dále jen „Rozkoš“). Rozkoš vznikla v roce 1995, a zakladatelkou je principálka divadla Hana Malinová, která se stala členem světové nadace - Ashoka Fellows.

Nadace nese název Ashoka Global Headquarters, sídlí ve Spojených státech amerických ve městě Arlington a podporuje po celém světě inovátory v sociální oblasti nebo tzv. tvořivé tygry. Právě v roce 1995, po uvolnění situace v České republice, začala nadace vyhledávat lidi také u nás. Jiřina Šiklová našla Janu Hradílkovou, která začala vyhledávat vhodné adepty na „ashoky fellow“ a mezi adepty našli právě Hanu Malinovou z R-R. *„Přijel za mnou krásný právník z Brazílie, Manetto se jmenoval, a já mu prezentovala všechny možné aktivity, které bych ráda udělala s klientkami, ale jediné co se mu zalíbilo, bylo divadlo...“* - říká s úsměvem Hana Malinová. Ashoka vybírá a podporuje nositele a důvěřuje jim, že investují do správných věcí a lidí.

V září roku 1995 se Hana Malinová stala „ashoka fellow“ a po dobu tří let pobírala stipendium na divadelní projekt s klientkami R-R. Již v listopadu téhož roku uvedla premiéru hry: *Borgia aneb Proměny placené lásky* (obnovení premiéry proběhlo v roce 2011 Respekt.cz: Terapie na prknech.¹⁶

Divadlo Hanu Malinovou provází od studijních let, hrála s kamarády a dokonce založili amatérské divadlo *Vzdělanec*, a právě z této doby některé hry pocházejí nebo byly inspirací pro následný tvůrčí proces. Na začátku ve dvou původních představeních: *Květinová harpie* a *Tragédie na Mississippi* s Rozkoší hudebně spolupracoval, kamarád Hany Malinové,

16 RESPEKT.cz. RESPEKT.cz [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/cl-53223270-terapie-na-prknech>

Jaroslav Kohout, který však v mladém věku zemřel. Jeho místo převzal, také kamarád, Vladimír Pecka, který je součástí Rozkoše dodnes.

V tomto roce Rozkoš slaví vzácné jubileum 20. let od založení. (Interview: Malinová, 2015) Rozkoš funguje jako součást terapie pro klienty R-R. Soubor uvedl již více než deset autorských her a prostřídalo se v něm mnoho tváří. Někteří zde ale jsou skoro dvacet.

Nejúspěšnější inscenací Rozkoše je zřejmě hra *Stařeny*, která v roce 2011 získala cenu za nejlepší představení na festivalu Hobblík v Hodoníně. Slavné jsou také hry: *A co všichni ti muži*, pohádky *Kumalo a Nic* a *Tragédie na Mississippi*.

Rozkoš hraje na nejrůznějších místech, nejbližší představení se bude konat 5. května 2015 v Dejvické klubovně, ale mohli jsme ji také vidět v klubu Roxy, La Fabrice, Parkhotelu Smržovka, ve Strašnickém divadle, v NoD-u, v Rock Café a mnoha dalších včetně festivalů a mezinárodních divadelních přehlídek.¹⁷

Kromě webových stránek R-R v záložce divadlo najdeme mnoho informací, článků a recenzí také na internetu např. v Databázi českého amatérského divadla.¹⁸ Databáze uvádí, že Rozkoš je sociální soubor, který využívá hraní jako substituční drogu.

2.2. "Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka" – nový divadelní projekt

Nový divadelní projekt, který Rozkoš začne nacvičovat od ledna 2015, nese název *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka*. Jak již prozrazuje titul, bude se jednat o pohádku. Po delší době je to v Rozkoši lehčí žánr. Předchozí uvedená představení byla přece jen tragédie či lidská dramata, např. *Učitelka a Oidipus* – o lidské nevědomosti, zoufalství, naivitě a především o incestu, *Tatkové a Kukačky aneb všichni jsou úchylové* – drsný pohled do ne právě vzorových rodin.

Pohádka je žánr jednodušší, naučný, odlehčený, plný fantazie a jak je známo, v pohádkách vše končí dobře. Ani v tomto představení tomu nebude jinak, dobro zvítězí nad zlem. Text hry je autorské dílo Hany Malinové, která se nechala inspirovat známou pohádkou *O Sněhurce a sedmi trpaslících*, ale převrátila ji naruby.

17 ROZKOŠ bez RIZIKA. *ROZKOŠ bez RIZIKA* [online]. 2010 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.rozkosbezrizika.cz/divadlo> & <http://rozkosbezrizika.cz/aktuality/divadlo-stareny-opet-na-scene>

18 Databáze českého amatérského divadla. *Databáze českého amatérského divadla: Soubory: Rozkoš* [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=12468>

O Rozkoši a jejích inscenacích je známo, jinak tomu není ani v tomto představení, že se objeví sexuální motiv - inspirován klienty organizace. Pohádka je tedy určená pro dospělé diváky a má erotický podtext.

Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka je divadelní hra v sedmi obrazech. Ve hře vystupují tyto postavy: Macecha, Starý král – Otec, Sněhurák, Jitřenka, Chlupatec, Krasavec, Básník, sedm trpaslic, vypravěč. Macecha - jediná původní postava, která je z předlohy známé pohádky zachována. Titulní role Sněhurák - nevlastní syn královny (Macechy), který hledá lásku. V pohádce se objevuje Starý král – Otec, který je klamán mladou královnou – Macechou. Připsanou postavou je princezna Jitřenka ze sousedního království, která věrně miluje prince Sněhuráka. Tři bájně postavy, které se v pohádce objeví, aby Jitřence zamotaly hlavu, jsou Krasavec, Chlupatec a Básník. Nepostradatelných je sedm nestoudných, ošklivých trpaslic – Čiperka, Kejhalka, Úča, Nehaňba, Smolka, Rejpalka a Mydlenka, které posouvají děj nejen písní. Postavou, jež v pohádce nesmí chybět, je samozřejmě vypravěč, který diváka uvede do děje. V pohádce vystupuje celkem 15 postav. Obsazení, po konzultaci se souborem, rozdělila principálka souboru.

Děj pohádky lze popsat velice stručně. Začíná prologem vypravěče, který publikum upozorní, že tato pohádka je pro velké děti, představí hlavní postavy a zavede nás do ložnice královny - Macechy, kam se zatoulal její nevlastní syn Sněhurák. Macecha svede Sněhuráka a ten v bázi před svým Starým králem – Otcem a milou princeznou Jitřenkou utíká z království do světa, kde narazí na sedm trpaslic.

Jitřenka se o všem dozvídá, ale Sněhuráka bezmezně miluje, a tak se ho vydá hledat. Mezitím se trpaslice o prince s láskou starají, vykrmují ho, léčí bylinkami.

Jitřenka cestou za svým milovaným Sněhurákem bloudí v lese, kam na ní Macecha posílá svůdníky Krasavce, Chlupatce a Básníka. Princezna Jitřenka je statečná, lest Macechy prohlédne a pokračuje v cestě za svým vyvoleným.

Konečně se trpaslicím, pomocí jistého kouzla, podaří Sněhuráka uzdravit. Vypravěč posouvá děj a posléze se objevují trpaslice, které se skrze pomoc Sněhurákovi, zbavily mnohaletého prokletí. Teď již nejsou malé a ošklivé, ale urostlé, dlouhonohé krásky.

Na závěr se setkává Jitřenka se Sněhurákem a vše končí sladkým polibkem. A co by mohlo být ponaučením, které pohádka vždy obsahuje? Snad víra, že pravda, láska a dobro vždy vítězí.

Hudbu napsal Vladimír Pecka, který dlouhodobě s Rozkoši a Hanou Malinovou, která je autorkou textů, spolupracuje. Součástí připravované hry je sedm písní, které jsou veselé,

rytmické a posouvají celý děj kupředu. Dovolují si proto nazvat toto dílo malým muzikálem. Píseň je funkční a jak uvádí kniha o muzikoterapii: *"S její pomocí bojuje přírodní člověk o zdraví, o dobrý lov, o štěstí, o lásku."* (ŠIMANOVSKÝ, 2007, s. 17)

2.3. Práce s Divadelním souborem Rozkoš jako se skupinou

V rámci Divadelního souboru Rozkoš máme na mysli skupinu lidí, herců a také klientů, s nimiž pracujeme jako se skupinou. Není to divadlo jednoho herce a nezaměřujeme se na jednotlivce. Snažíme se, aby členové byli rovnocenní partneři, kteří tvoří jakousi dokonalou "jednotnou postavu". Klienti R-R jsou převážně lidé, kteří se vyčlenili ze společnosti – skupiny a dostali se na pomyslný okraj, ale našli v sobě potlačenou touhu a sílu se nějakým způsobem začlenit. V tomto jim pomáhá právě divadlo Rozkoš.

Matoušek (2003, s. 153–155) uvádí, že každá skupina, ani tato není výjimkou, má potřebu sdílet lidské potřeby, spoluvytvářet nové věci, investovat své city do vztahů. V rámci skupiny se učíme pochopit sami sebe i jiné a společně se snažíme najít řešení. Skupina funguje pod vedením sociálního pracovníka, který plní různé role.

Význam skupinové práce se projevuje ve sdílení stejných či podobných zkušeností nebo zájmů. Lidé, kteří si připadali opuštěni a utápěli se ve svém problému, najednou zjišťují, že nejsou sami, což jim přináší nepopsatelnou úlevu. Ve skupině se jedinec postupně zapojuje do nejrozličnějších aktivit a navazuje kontakt, komunikaci nejen v rámci skupiny, ale i s okolím. Skupiny dělíme dle Browna (set. cit. In: MATOUŠEK, 2003, s. 157) takto:

- homogenní
- úkolově zaměřené
- psychoterapeutické
- svépomocné
- skupiny setkání = encounter
- zaměřené na dosažení sociálních cílů.

Domnívám se, že divadelní soubor Rozkoš by teoreticky mohl vystupovat pod hlavičkou všech šesti skupin a to: homogenní (skupina žen poskytujících placené sexuální služby), úkolově zaměřená (řeší konkrétní téma skrze divadelní proces), psychoterapeutická

(pokouší se o resocializaci a práci na osobním růstu), svépomocná (která se snaží o vzájemnou pomoc a podporu), setkávání (návlek lidských vztahů), ale také, a to je zřejmě hlavní, jako skupina zaměřená na dosažení sociálního cíle, kterým je nejen divadelní představení. *"Skupina může být klientovi zdrojem podpůrné síly. Těm, kteří usilují o nějakou sociální změnu, dává vzájemnou podporu, poskytuje možnost výměny informací, motivuje naději atd."* (NAVRÁTIL, 2001, s. 126)

2.4. Cíle skupinové práce

Dle kapitoly, kterou sepsala Olga Havránková, v knize Metody a řízení sociální práce (MATOUŠEK, 2003, s. 159) jsou uvedeny tři cíle: náhled, katarze a trénink. Každá skupina si dle složení specifikuje individuální cíle, v rámci Rozkoše se jedná, dle mých poznatků hlavně, o resocializaci, podporu, růst osobnosti apod. Jak uvádí Matoušek (2003, s. 160) koheze neboli soudržnost je pro skupinu důležitým jevem, dává členům pocit bezpečí, ale musí být v neustálé rovnováze s tenzí. Tenze vyvolává ve skupině akci a jen tak může dobře fungovat. Ve skupině jsou také nepřímo určené role, které si klienti přinášejí ze svého života. Oběť, miláček, černá ovce a mnoho jiných. Podle Navrátila (2001, s. 25) skupina vytváří možnost sdílení, které je usnadněním pro navázání vztahů, jelikož skupina je plná jednotlivců s podobnými pocity. Dále autor zmiňuje sílu kolektivismu, který je impulzem ke změně – chování, postoje.

Každá skupina má svá pravidla, která musí být předem určena.

Dle Riegra (sec. cit. In: MATOUŠEK, 2003, s. 161-162) to jsou tato:

1. mlčenlivost a důvěrnost
2. otevřenost a upřímnost
3. právo říct "STOP"
4. odpovědnost k sobě i k druhým
5. dodržování organizačních pravidel.

Dle mého názoru, je velice důležité vědět o pravidle číslo 3, tedy právo kdykoliv využít slovní formuli: "STOP". Uvědomit si, že jsme ve skupině dobrovolně a nikdo nás k ničemu nemůže nutit. Pokud situaci nezvládáme, což je mezní situace, samozřejmě máme možnost kdykoliv odejít ze skupiny.

2.5. Teatroterapie v praxi

Jak probíhala teatroterapie v praxi v Divadelním souboru Rozkoš, neboli vznik divadelního představení až po jeho veřejné uvedení – premiéru na Hobblíku 2015 v Hodoníně se pokusím podrobně popsat v následující kapitole.

Divadelní soubor Rozkoš je primárně určen klientům neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA v Praze, ale v souboru v rámci určitých projektů, jsou také zapojení sociální pracovníci, přátelé divadla či děti klientů. Před vznikem a v průběhu plánování skupiny se berou na zřetel: věk, hodnotový systém, společné problémy, zájmy, inteligence, schopnost respektovat autoritu, pohlaví a sebevědomí. Dále se určuje kolik členů má skupina, jak dlouho a jak často se bude setkávat, které metody budou použity. (NAVRÁTIL, 2001, s. 127-128)

Věková hranice členů Rozkoše není blíže specifikována.

V divadle hrají především ženy, ale s postupem času se zapojili také muži. V současné době je tento poměr přibližně 60 % žen ku 40 % mužů. V posledním uvedeném představení *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka* hrálo 11 žen (včetně sociálních pracovníc a principálky) a 6 mužů (včetně hudebníka).

Soubor nemá přesně stanovený počet herců. Ten se liší vždy dle nového projektu, ale divadlo má své stálé členy. Počet přítomných herců na zkoušce se pohybuje okolo osmi až deseti, z toho je šest stálých členů. V rámci zkoušení probíhají také individuální herecké či pěvecké zkoušky.

Jedním ze základních prvků procesu vzniku nové divadelní hry je určení času a místa zkoušení. Divadelní soubor Rozkoš se schází na zkoušky pravidelně každou středu v 15:30, jedna lekce trvá 90 minut, tedy do 17:00. To je optimální délka lekce, ale nastávají také výjimečné situace, kdy je zkouška kratší či delší, dle potřeb klientů. Tyto situace jsou mimořádné a je potřeba, pro zachování řádu a pravidelnosti, jim předcházet. Není to zvyk, ale spíše rituál, že zkoušky začínají krátkým posezením u kávy a srdečným pozdravem.

Počet sezení se odvíjí podle data premiéry, které je vždy předem určeno. Pokud je potřeba frekvenci zkoušek zvýšit, vždy se to s předstihem konzultuje s celým souborem. Například před premiérou je potřeba individuálních hudebních zkoušek či generální zkoušky apod. V průměru trvá příprava nové divadelní hry cca 2 - 3 měsíce, tj. cca 12 setkání. Ale jak jsem již uváděla, práce na těchto projektech je flexibilní, jedinečná a nelze použít univerzální pravidla.

Prostory pro zkoušení jsou vyhrazeny v Poradenském centru Praha v suterénu, kde je klavír anebo v kancelářích, kde je prostor podstatně větší.

Zkoušení probíhá vždy pod vedením teatroterapeuta, kterým je v tomto případě PhDr. Hana Malinová, CSc.

2.5.1. Osobnost principálky teatroterapeutky Hany Malinové

V teoretické části jsem již uvedla, jak podstatný a nenahraditelný je teatroterapeut. Dle nastudované literatury bych zde chtěla charakterizovat osobu i osobnost principálky teatroterapeutky Divadelního souboru Rozkoš Hany Malinové.

Hana Malinová je velice výrazná, charakteristická osobnost, kterou lze jen těžce uchopit slovy. Je temperamentní, má ryzí charakter a nezkrotnou životní energii. Je to výjimečný člověk, který vede divadlo i celou organizaci jak nejlépe dokáže. Direktivní přístup, který je v této práci a hlavně s touto skupinou lidí - klientů zásadní, má zároveň prvky demokratické až liberální. Vše se odvíjí dle situace, nelze zde použít univerzální definici. Jakožto principálka, režisérka ale i dramaturgyně vede zkoušky; je to vůdčí osobnost a vyžaduje disciplínu. Dává však šanci se projevit i členům souboru. Členové mají možnost se podílet na vzniku inscenace, průběhu zkoušení, mohou improvizovat, nabízet vlastní pojetí role, kostýmu atd.

Obrázek 2: Fotografie Hany Malinové

Zdroj: vlastní fotografie

Výběr a úpravu textu také provádí Hana Malinová, jelikož se jedná o její hry, tedy hry autorské. Vznikají přímo "na tělo" jednotlivým aktérům (stálým členům souboru), dle jejich životních příběhů, naturelu, schopností, talentu. Celý tvůrčí proces – metody a techniky práce - od vzniku textu, úpravy, dramaturgie, zkoušení, scénografie až po režii, to vše je v rukou jediné osoby, teatroterapeutky, principálky souboru H. Malinové. Pomocnou rukou jí je sociální pracovnice, hudebník a v neposlední řadě věčná inspirace - klienti, tedy členové souboru. Je nutno dodat, že principálka je také součástí hudební složky všech představení, jelikož hraje na kontrabas. (Interview: Malinová, 2015)

2.5.2. Podrobný popis místností, ve kterých probíhají zkoušky

V suterénu organizace se nachází místnost o rozměrech 5 x 4 m, která je určena převážně pro hudební zkoušky, jelikož se v ní nachází klavír. Tento prostor je plně vybaven křesly, židlemi, stoly, skříněmi. Na poličkách skříní, které jsou volně přístupné, leží nespočet nejrozumnějších letáků, brožur a příruček o sexbyznysu, prostituci, chráněném sexu atd. I když se může zdát, že tyto podmínky jsou pro nácvik představení poměrně stísněné, pracuje se zde velmi dobře. Křesla a stoly se přesunou do jednoho rohu místnosti, a tak se prostor podstatně zvětší. Oranžová barva na stěnách působí teplým a uklidňujícím dojmem. Dále stěny zdobí diplomy, které soubor získal na různých přehlídkách, což je, dle mého názoru, správná transparentní motivace k práci. Na podlaze je tmavý červeno-oranžový koberec. Dvě větší okna do prostoru, i když je v suterénu, propouštějí dostatek denního světla. Na jednom z oken vždy visí papír s datem, časem a místem konání nejbližší zkoušky divadla a plakát či pozvání na představení. Osvětlení je také zajištěno přibližně čtyřiceti atypickými tlumenými zářivkami. Jelikož je celý prostor laděn do hřejivých barev, včetně tmavohnědého namořeného dřevěného nábytku, působí velmi pozitivně až domácky. K této atmosféře přispívají i květiny. Podstatnou věcí v této zkušebně jsou hodiny, umístěné na hlavní zdi, tak, aby na ně všichni viděli a měli možnost kontroly času.

Druhá místnost, určená také pro teatroterapii v rámci skupiny, se nachází v 1. patře poradenského centra. Tato místnost je větší rozlohy 7 x 5 m. Vybavení je minimální, nachází se zde několik židlí, 2 stoly, rozkládací pohovka, tabule a květina. Dvě stěny jsou oranžové a další dvě, kde se nacházejí 3 velká okna, jsou bílé. Právě okna jsou zdrojem správného osvětlení. V rohu místnosti jsou dveře, za kterými jsou uschovány rekvizity a kostýmy. V porovnání ze suterénem je tato místnost strohá, ale funkční.

2.5.3. Průběh zkoušení a nácvik hry *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka* den po dni

Ve středu 14. ledna 2015 se uskutečnila první zkouška k připravované hře *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka*. Autorkou hry, stejně jako všech ostatních her uváděných v divadle Rozkoš, je principálka Hana Malinová. První zkoušku tzv. první čtenou doprovázela hudba Ing. Vladimíra Pecky. Hudební složka inscenace je, dle mého názoru, herci přijímána kladně a těšili se na ní snad nejvíce. *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka* je tragikomická pohádka a tudíž žánr, který se těší velké oblibě.

Ve hře vystupují následující postavy: Sněhurák (titulní role), Macecha (jediná původní postava, která se z převrácené pohádky zachovala), Starý král – Otec, pak Jitřenka, Krasavec, Chlupatec, Básník a dále nestoudné trpaslice: Čiperka, Kejchalka, Úča, Nehaňba, Smolka, Rejpalka a Mydlenka, vypravěč.

První tzv. čtená zkouška je zároveň zkouškou seznamovací. Herci se seznamují s novým textem – čtou ho, poznávají svou roli, setkávají se s žánrem hry. Tato zahajovací zkouška je velice důležitá, musí členy zaujmout, aby měli chuť nadále spolupracovat. Zřejmě nejdůležitějším prvkem je zde, jakožto v celém procesu, osobnost teatroterapeuta. Jeho úlohou je seznámit herce s textem a objasnit postup práce, symboliku atd. Cílem první zkoušky je tedy seznámení a příprava na to, co bude následovat. Je to tedy soustavný a dlouhodobý proces.

Na první zkoušku se dostavilo méně herců, než se počítalo, pravděpodobně proto, že to bylo první ponovoroční setkání. Zkouška působila chaotickým dojmem. Zdálo se, že herci se na práci nesoustředili a ztěžovali tak ostatním čtení textu i zpěv. Obdivovala jsem pevnou vůli a výdrž některých členů souboru, kteří přes zvonící telefony, rozhovory, odchody a příchody, organizační pokyny a hudební doprovod dokázali celý text přečíst.

Organizace zkoušky sice měla daleko k ideálu, ale přesto role byly přiděleny. Já jsem byla obsazena do role trpaslice Kejchalky. Vše se řešilo tzv. za pochodu. Kouzlo tohoto divadla spočívá v tom, že nic nikomu nevádí, vládne relativní klid a nakonec vše nějak – dobře dopadne. Velkou zásluhu na kladném výsledku má především režisérka Malinová, která vše drží pevně v rukou a ve svém režijním záměru má jasno.

Zúčastněným hercům se nová hra líbila, oslovil je žánr – pohádka a jediné, co je vyděsilo, bylo šibeniční datum premiéry. Ta se bude konat 20. března 2015 na přehlídce amatérských činoherních a hudebních divadel Divadelní Hobblík 2015 v Hodoníně. Divadlo

Rozkoš se již této divadelní přehlídce účastnilo a dokonce si odneslo diplomy.

Druhá zkouška proběhla za týden, ve středu 21. ledna 2015 v 15:30. Po první zkoušce bylo potřeba připomenout základní pravidla tak, aby byl celý proces kreativní a nenarušovaly ho vnější či vnitřní záležitosti, které na zkoušky nepatří. Bylo tedy připomenuto, že mobilní telefony by měly být vypnuté, nikdo nesmí během zkoušky bez dovolení odcházet, na přestávku je vyhrazený čas, herci nesmí být pod vlivem omamných látek apod. Zopakování těchto nepsaných pravidel bylo plodné. Zkouška se nesla v klidném a tvůrčím duchu. Herci byli soustředění a plně ponoření do práce. Znovu se četl text a zaměřili jsme se na určité scény, např.: dialogy Macechy a Starého krále - Otce. Na zkoušce byl přítomen hudebník, tudíž se nacvičovaly melodie písní a zpívalo se. I když to byla již druhá lekce, byla to pořád první fáze seznámení se s textem a poselstvím připravované inscenace. Na závěr zkoušky byly sděleny informace týkající se příštího setkání. Výjimečně se nebude konat ve středu, ale v úterý v 15:30.

V úterý 27. ledna 2015 se konala třetí zkouška souboru. Zopakovaly se části, které se nacvičily minulý týden, a pokračovalo se v dramatizaci. Tentokrát se hra přečetla do konce včetně písní. Zkoušely se monology titulních postav i dialogy. Herci se sami pokoušeli najít přirozený projev, polohu hlasu, pohyby a také pochopit svou postavu jako celek. Zkouška byla tentokrát vedena velice liberálně a členové si tuto volnost užívali. Bylo zjevné, že je dnešní zkouška baví a hráli si skrze sebe s přidělenou rolí.

Před ukončením režisérka připomněla, kdy se koná další zkouška a upozornila, že příští týden se zaměříme na písně a choreografii trpaslic, je tedy vyžadováno i samostudium textu. Sedm trpaslic má v této hře většinu písní, přesně 4, které jsou o to náročnější, že během zpěvu se tančí.

Zkouška číslo 4, středa 4. února 2015, se nesla v duchu písní a tanců. Jak jsem již předeslala, na programu byly písně nestoudných trpaslic a také tanečky – choreografický prvek představení. S ohledem na menší prostor nebylo jednoduché tančit v řadě. A jelikož herečky jsou poměrně vysoké dámy, vymyslela principálka, že trpaslice musí být rozhodně menší, tedy musí být ve dřepu nebo klečet. Po krátké improvizaci jsme dospěli k závěru, že bude lepší i pohodlnější klečet, a tak bylo úkolem každé z nás vymyslet do příští zkoušky, jak si toto klečení „ulehčit“. Čtyři písně trpaslic jsou oživením a zároveň hybatelem celého děje. Tentokrát byla zkouška svižná a čas rychle uběhl.

Za týden, tedy ve středu 11. února 2015 jsme se setkali v suterénu. Nacvičovaly se monology a písně titulní role Sněhuráka a princezny Jitřenky. Dále jsme se věnovali rolím

Krasavce, Chlupatce a Básníka, kteří mají zpívaný text. Jelikož na zkoušce byl i klavírista, procvičili jsme všechny písně včetně společné závěrečné. Snažili jsme se jednotlivé obrazy (obraz 1 – 7) propojit v celek. Zajímavým zjištěním bylo, že herci na rolích intenzivně pracují i doma. Byli poměrně dobře připravení, uměli texty a měli dobré dramaturgické poznámky. Před ukončením zkoušky jsme obdrželi ferman, tedy pracovní plán zkoušek, který zahrnoval rovněž datum premiéry 20. března 2015 v Hodoníně a 1. reprízu ihned následující den, 21. března 2015, v Kabinetě Múz v Brně. Na fermanu se objevila i data, kdy soubor bude hrát již reprízované představení *Učitelka a Oidipus*.

Šestá zkouška, přibližně polovina zkoušení, proběhla ve zkušebně v 1. patře ve středu dne 18. února 2015 v 15:30. Postupně se zopakovalo všechno, co se zatím na zkouškách nacvičilo, připomněly se motivace a postoje hlavních postav. Věnovali jsme se trpaslicím, jelikož mají nejvíce písní a komplikované dialogy, najednou přes sebe mluví 7 herců, což je těžké nazkoušet, pokud nejsme kompletní. Poměrně hodně času zabralo vymýšlení a zapamatování si choreografických prvků spojených se zpěvem. Malinová vyřešila problém s klečením trpaslic speciální pomůckou z obchodu s pracovními pomůckami pro dělníky, a to chrániči na kolena – nákoleníky žluté barvy se dvěma pásky. Perfektní řešení a teď i ulehčení našim kolenům a ve výsledku i rolím. Také se zkoušely scény (obrazy 1. a 4.) mezi Macechou, Sněhurákem a Starým králem – Otcem, které jsou v určitých pasážích zhudebněné, takže herci část textu zpívají.

Ve středu 25. února 2015 je sedmá zkouška a do premiéry zbývá necelý měsíc zkoušení. Jako vždy začínáme rituálním pozdravem, krátkým úvodním posezením u kávy a reflexí, co vše je už skoro hotovo, ale také kolik toho ještě zbývá nacvičit. Dramatický text se pomalu stává živým a herci se začínají cítit jistěji ve svých rolích. Pracují s pohybem, gesty, výrazem tváře i nonverbální komunikací. Je potřeba začít pracovat s rekvizitou, tzv. „vzít ji do hry“ - zapojit ji, aby nebyla mrtvá nebo nefunkční. Na konci zkoušky se řeší vizáž postav a kostýmy. Herci mají prostor vyjádřit, jak si sebe sama v roli – v kostýmu představují a případně si kostým zakoupit. Po schválení bude proplacen.

Na osmou zkoušku v řadě, ve středu 4. března 2015 od 15:30, si herci postupně začali nosit kusy kostýmů a něco se dokonce šilo i na zakázku, např. čepice pro trpaslice. Zbytek kostýmů se našel v „divadelním fundusu“, tedy inventáři divadla. Byl také vytvořen plakát k představení, na kterém je zobrazen Starý král – Otec, Macecha a uprostřed cudná princezna Jitřenka. Zkouška byla kromě výběru kostýmů, domluvy na scénografii, která je jednoduchá (pouze postel a zrcadlo), zaměřená na choreografii a pohybovou složku hry. Před

„rozpuštěním“ zkoušky vedoucí souboru upozornila, že se pomalu blížíme k cíli a je potřeba umět text z paměti, a dále příští týden udělat dvě zkoušky, a to v úterý speciální zkoušku věnovanou zpěvům, a ve středu zkoušku klasickou, kde se pokusíme přehrát po částech celé představení.

Obrázek 3: Fotografie Macechy a Starého krále – Otce, z které později vznikl plakát

Zdroj: fotografoval Jan Losenický, pořízené R-R ©

Menší skupina členů, která v představení zpívá, se setkala v úterý 10. března 2015 na výjimečné hudební zkoušce. Tato zkouška trvala 2 hodiny a vícekrát jsme přezpívali všechny písně z inscenace z paměti, bez textů v ruce a s choreografií.

Druhý den, ve středu 11. března 2015 od 15:30 proběhla pravidelná, již desátá zkouška. Jistá nervozita z blížící se premiéry byla přítomná, což podtrhoval i fakt, že jsme se sešli v téměř kompletním složení. Tato zkouška je poslední zkouškou před generálkou a předposlední před premiérou. Bylo tedy zapotřebí se pokusit „projet“ - přezkoušet od začátku do konce - celé představení v kuse, všech sedm obrazů, což se doposud nepodařilo. Chyběl nám hudební doprovod, a tak zkouška nebyla úplná. Zkompletovali jsme všechny potřebné rekvizity a kostýmy. Zkouška byla kratší a probíhala i přes jistou nervozitu, v dobré náladě. Na konci lekce jsme dostali informace ohledně generální zkoušky příští týden.

Poslední, jedenáctá zkouška tzv. generálka proběhla dne 18. března 2015, tedy ve středu od 15:30 a jak jsme byli dříve informováni, trvala až do 18 hodiny. Délka lekce se tedy protáhla z klasických 90 minut na 2,5 hodiny. Poslední zkouška opravdu dobrá nebyla, i když

byla delší, nestihli jsme představení přezkoušet. Zaměřili jsme se na jednotlivé postavy a hudební složku. Naposledy jsme zkontrolovali, zda všichni mají vše potřebné a dostali jsme podrobné instrukce k pátečnímu odjezdu na zájezd do Hodonína. U divadla se říká, že když se generálka nepovede, bude premiéra úspěšná. Tak snad tomu tak bude.

2.5.4. Základní složky divadla

Divadlo není pouze název budovy, ale také lidé v něm, jak jsem se již zmínila v teoretické části. Každé divadlo má svůj tým lidí, kteří se starají o herce a řádný běh celého podniku, od ředitele až po uklízečku. V menších souborech je zvykem, z ekonomických důvodů, že jeden člověk zastává více funkcí a herci se o sebe víceméně starají sami. V Rozkoši má na starosti výběr a úpravu textů, režii, dramaturgii a scénografii principálka Hana Malinová. O kostýmy se starají všichni členové souboru i režisérka a sociální pracovnice. Vše se čerpá z fundusu, a pokud něco chybí nebo se kostým nehodí, může si jej herec zakoupit sám. Kostýmy mimo jiné pocházejí ze spolku NADĚJE¹⁹, který sídlí v Praze a rámec služeb, který nabízí je založen na bázi křesťanské i charitní - vyjadřuje ji kapitola 25. Evangelia podle Matouše. O propagaci a věci s ní spojené (fotografie) se stará Jan Losenický a graficky zpracovává např. plakáty Jan Urbánek. Hudební složka je v rukou Vladimíra Pecky (klavír) a Hany Malinové (kontrabas), kteří během představení hrají živě. O technickou stránku inscenace se vždy stará divadlo, ve kterém Rozkoš vystupuje. Na Hobbliku 2015 to byl pracovník festivalu Hobblik, který nám nazvučil mikrofony a postaral se o osvětlení jeviště, dle instrukcí principálky. (fotografie ze zkoušek viz. příloha A)

19 NADĚJE. *NADĚJE* [online]. 2013 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.nadeje.cz/program_cinnosti

Obrázek 4: Plakát ke hře *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka*

Divadelní soubor Rozkoš uvádí obnovenou premiéru hry
SNĚHURÁK A TRPASLICE

aneb
**Převrácená
 pohádka**

V této pohádce je všechno obráceně: místo Sněhurky mají Sněhuráka, namísto prince Miroslava, princeznu Jitřenku. A představte si, kdo v pohádce vystupuje namísto nesmělých trpaslíků? Nestoudné trpaslice. Tentokrát divadelní soubor Rozkoš přichází se zcela odlehčeným tématem. Prostě jsme se chtěli bavit a doufáme, že pobavíme i Vás. Divadelní kus budete mít jedinečnou příležitost shlédnout:

V Hodoníně
 20. 3. 2015 ve 20:30 hod.
 v Kulturním domě Hodonín, Horní Valy 6
 (www.hobblik-mumraj.cz)
 Vstupné: zlevněné (studenti, žáci, ZTP) 40 Kč, ostatní 70 Kč

V Brně
 21. 3. 2012 v 15:30 hod.
 v Kabinetu múz, Sukova 4
 Vstupné: zlevněné (studenti, žáci, ZTP a senioři nad 60 let) 60 Kč, ostatní 80 Kč

Jediný, kdo byl v tom království pravý
 byla královna.

Text: Hana Malinová Hudba: Vladimír Pecka

Zdroj: pořizené R-R ©

2.5.5. Jak pracuje Rozkoš

Dle výše popsaných zkoušek v Rozkoši vyplývá, že se nejedná o "klasické" metody práce v rámci teatroterapie. Slovo klasické jsem záměrně uvedla do uvozovek, jelikož teatroterapie nemá své přesně stanovené metody práce. Každá skupina si metody a techniky práce přizpůsobuje a vytváří dle vlastních požadavků a cílů skupiny. U teatroterapie je cílem hlavně představení a ne průběh samotný, tímto se zásadně liší od dramaterapie, která si na metodice práce zakládá. „Jestliže se s produktem – představením – počítá od samého začátku, je struktura činnosti odlišná a proces je jako celek přizpůsoben tomuto záměru.“

(MACHKOVÁ, 2002, s. 14) Avšak jedná se o terapii skrze divadelní proces se skupinou klientů R-R, a proto by lekce měla zahrnovat určité postupy, metody a techniky, mít svá pravidla a řídit se jimi.

Rozkoš funguje jako skupina a taktéž postup – vývoj zkoušek prochází určitými fázemi. Navrátil (2001, s.128 -129) popisuje pět vývojových fází a to formování, bouření, normalizace, uskutečňování a zakončení. Tyto názvy fází bych použila i pro popis vývoje zkoušení hry *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka*. Formování, které se neslo ve velmi přátelském duchu, ale s jasným postojem, kdo zkoušku řídí – tedy direktivní přístup principálky, vedlo k seznámení se s novou hrou lidmi ve skupině a připomenutí zásadních pravidel. Dle mého názoru je tato fáze důležitá a v rámci Rozkoše proběhla velice dobře. Skupina byla poměrně aktivní, tedy projevila zájem o hru, rychle se zapojila do procesu zkoušení a zasahovala do děje. Myslím si, že zahajovací rituál, který v rámci Rozkoše probíhá je postačující, i když např. v dramaterapii, jak uvádí Valenta (2006, s. 30), je jeho obřadnost a rytmičnost významným prvkem, který nás provází již od počátků světa. Nedostatky shledávám v absenci aktivizačních her tzv. warm-up technik. Warm-up technika z anglického slova warm up - zahřát, je tedy ve volném překladu technika zahřívací. Jedná se o metodu, kdy se herec před výkonem i na zkoušce zahřeje, zaktivizuje, zkoncentruje a uvolní pomocí jednoduché hry (VALENTA, 2006, s. 16). Podle Machkové (2002, s. 28) se musí hra či improvizace opakovat a zkoušet znovu - jinak, někteří ji nemusí hned pochopit a jsou s ní rychle hotovi. Z vlastní zkušenosti, z profesionálního divadla, vím, že pokud se tato technika provede hned na začátku zkoušky, je větší chuť do zkoušení. Člověk okamžitě změní energii, s jakou na zkoušku přišel a je schopný lépe pracovat. Bez této techniky, lze samozřejmě také pracovat, ale proces uvědomění si, že „teď mám hrát, jsem na zkoušce v divadle“ atd. je mnohem delší.

Fáze bouření nastala na zkouškách také, nejednalo se o žádnou závažnou situaci, ale bylo potřeba ji vyřešit ihned. Jako příklad popíšu případ ze zkoušky. Klient přišel na zkoušku se špatnou náladou, jeho úkolem bylo zpívat píseň a přednést kus textu. Jelikož se jednalo o trémistu a člověka, který není muzikálně nadaný, nastala nepříjemná situace. Jeho pochmurná nálada se spojila se stresem a herec se zablokoval. Ostatní herci na něj nejprve se smíchem pokřikovali: „Zpívej!“, „Na co čekáš?“, klavírista se mu snažil pomoci opakovaným přehráváním písně a někde zezadu se ozvalo: „Tak co je, nestyd’ se.“ Herec nazlobeně odvětil, že nemá náladu, ať mu dají pokoj, že kdyby pořád nemluvili a nezastavovali ho, tak už zpívá.

V tomto momentě zakročila principálka, poprosila všechny o klid a zeptala se herce,

zda teď chce pokračovat, nebo potřebuje přestávku a zkusí to za chvíli. Situace se vyřešila, herec svůj výstup zvládl a byl odměněn potleskem svých spoluhráčů, což mu vykouzlilo malý úsměv na tváři. Tato situace se vyřešila poměrně rychle a jednoduše. Bylo vidět, a nejen v této situaci, že podpora od ostatních členů souborů je velice důležitá a potřebná.

Třetí fáze normalizace, je etapou zkoušení, kdy herci nabývají sebevědomí a cítí se jako skupina. V rozhovorech, i neformálních, někteří členové použili slovo rodina v souvislosti s Rozkoší. Je to o jejich pocitu v této skupině, souboru, divadle, ale mohu říci, že i já, jakožto nový člen, jsem v Rozkoši po nějaké době také nabyla velice kladný, hřejivý pocit.

Skupina se snaží jednotlivcům ve výkonech pomoci, když někdo zpíval sólo, všichni potichu zpívali s ním, kdyby náhodou zapomněl text. Kontrolovali texty, dělali dobrovolně nápovědu, měli chuť do práce. Je také pravdou, že pokud jeden z členů přišel s opravdu špatnou náladou, byl schopný nakazit celou skupinu. Takovou situaci bylo někdy těžko překonat, práce se zpomalila, skupina jako celek byla znučená a nespokojená.

Právě v tuto chvíli, bych použila warm-up techniky, které by snad pomohly aktivizovat skupinu a přivést soubor na jiné myšlenky. Podstatou jakékoliv dobré práce je, dle mého názoru, komunikace. Komunikace může mít různé funkce ať už informativní či zábavnou, ale pro členy Rozkoše je významná fatická nebo kontaktní funkce – užít si blízkost jiné osoby, získat pocit, že pro druhého naše slova mají význam. (VYBÍRAL, 2005, s. 31-32)

Uskutečňování, bych popsala jako skoro premiéru. Herci si jsou jistí, zkoušejí si role, opakují se celé obrazy, scény a mají pocit, že proces je už právě u konce. V Rozkoši byla tato fáze nejkratší, jelikož zkoušek nebylo mnoho a účast nebyla stoprocentní. Uvedla bych, že uskutečňování byla poslední generální zkouška před premiérou. Herci nabyli pocit, že budou schopni vystoupit před publikem. Procvičovali si pečlivě své monology, dialogy, trénovali polohy hlasu, choreografie si zkoušeli opakovaně. Gesta se stala automatická, rekvizity konečně „začaly hrát“, kostým dodal herci pocit jistoty, snad jen mimiku tváře se v případě výpadku textu či jiné drobnosti, která se stát neměla, ovládnout nepodařilo. Tréma a napětí se s blížícím zakončením zvětšovala.

Právě zakončení je poslední fází. Jak uvádí Navrátil (2001, s. 129) je to moment po dosažení cíle, kdy skupina musí skončit, jinak hrozí stagnace. V tomto případě, bylo dosažením cíle odehrání premiéry na Hobblíku. Ale skupina Rozkoš rozhodně nekončí, po premiéře následují menší cíle – reprízy.

Dle mého názoru a mnou nastudované dostupné odborné literatury, zkoušky probíhaly

řádne. Herci uměli dát najevo své emoce. S nespokojeností se pracovalo formou povzbuzování a principálka si uměla vždy s problémem poradit. Pravidla ve skupině: dochvilnost, tiché vyzvánění na telefonu, pauza pouze když jí vedoucí dovolí, členové nesmí být pod vlivem omamných látek, možnost zastavit zkoušku a vyjádřit se k čemukoliv atd. byly téměř vždy dodržovány. Nedodržení některého z pravidel bylo řešeno ústním napomenutím anebo, v závažnějším případě, byl herec vyzván, aby zkoušku opustil.

Zde si dovolím připojit část rozhovoru, který jsem vedla v Praze dne 13. dubna 2015 s principálkou Rozkoše Hanou Malinovou, který vypovídá o tom, jak Rozkoš „pracuje“.

Jakým způsobem je Rozkoš financována? Oproti R-R jsou dotace na divadlo slabší. Hlavním dárcem je Magistrát hlavního města Prahy, ale můžeme částečně čerpat peníze např. z projektů určených na prevenci kriminality, sociální projekty, jelikož v Rozkoši hrají převážně klientky R-R. V minimálním rozsahu (například na jízdné) z Ministerstva práce a sociálních věcí. Také něco málo vyděláme na vstupném. Festivaly hradí cestovné, ale celkové náklady na provoz nejsou nijak velké, takže si stojíme dobře.

Kdy se připravuje nová hra, jak probíhá její výběr? Náměty a nové hry vznikají „pnutím“. Prostě mám pocit, že něco dělat mám, nepíšu hry od kusu, a když ten pocit nemám, tak jednoduše nepíšu. Hry píšu, jak se říká, hercům přímo "do huby, na tělo". Náročnost, výběr témat přizpůsobuji souboru. Například "Oidipus a učitelka" byla hra napsána přímo pro Vladanu. A nová hra? Pnutí dojde svého naplnění, řeknu si: tuto hru jsme hráli před mnoha lety, tak ji můžeme nazkoušet znovu... a nová hra vzniká třeba, když odjedu na dovolenou a za 14 dní je hotová.

Jak vnímáte divadlo a terapii divadlem? Myslím si, že divadlo nemůže být samoúčelné. Vždy musí vyústit v představení. Nelze, aby se pak divadlo nepředvedlo, aby se nevystoupilo před diváky. To je jako masturbace, nemůže být, aniž by se realizovala. (smích) Je to pro členy sociální posun, tito lidé balancují v rámci většinové společnosti a neškodí. Není to jednoduchá práce, nácvik her je delší... Je to pro mě záchranný kruh.

Kdo jsou členové souboru? Jak probíhá jejich výběr, rozdělování rolí? Kdo má zájem, ať tady je. Role rozdělují dle textu, náročnosti a větší role přiděluji převážně klientkám. Dělá jim dobře se předvést, mají možnost ukázat se z jiné stránky, že něco umí. Klientky mohou pozvat na představení svou maminku, rodinu. Snažím se, aby členové souboru byli především dívky, ženy – klientky z R-R, které pracují, nebo pracovaly v sexbyznysu.

V rámci cílové skupiny, s kterou pracujete a kterou jsou členové Rozkoše, jak se řeší konflikty? Pokud už nějaký problém nastane, řeší se hned, ale nemám ráda – nesnáším

definitiva. Jsem takový křesťan-katolík, který se pořád snaží dát alespoň malinkou šanci.

Jste věřící? Ne. Ale myslím si, že v tom to křesťanství spočívá, v otevřenosti vůči každému.

Jaký je, dle Vašeho názoru, Váš přístup (direktivní/ liberální/ demokratický)? Spíš liberální.

Jaké je zaměření divadla (umělecké/ terapeutické)? Kombinace obojího, samozřejmě tam chci nacpat své záměry a myšlenky, ale uvědomuji si, s jakou skupinou pracuji a chci, aby se divák nenudil a herec to zvládl.

Proč se v rámci zkoušek neprovádí warm-up techniky? Znáám, zahřívací... už jsme je i zkoušeli na začátku, i rozcvičky, ale zatím o nich nepřemýšlíme. Problém je, že na začátek zkoušky chodí každý jinak, s úsměvem dodává :oni doběhnou už tak udýchaní, že jsou celkem zahřátí.

Jaké máte pocity po Hobblíku 2015? Dobré. V souvislosti s doporučením na přehlídku do Volyně, si myslím, že humor se strašně podceňuje. Čistý humor má svou uměleckou hodnotu.

Co pro Vás osobně znamená Rozkoš? Já se udržuji v myšlenkové kondici. (smích) Vždy jsem byla více klientsky než zaměstnanecky orientovaný typ. Není to jednoduchá skupina – vždycky říkám: nevytáhnu je z bahna, ale držím je nad vodou. A těch pět centimetrů nad tu vodu je ještě povytáhnout.

2.6. Premiéra aneb cíl teatroterapie

Obrázek 5: Program Festivalu Hobblik a Mumraj! 2015

DŮM KULTURY HODONÍN

18.–21. 3. 2015

DIVADELNÍ
HOBBLÍK

MUMRAJ!

Krajská přehlídka amatérských činoherních a hudebních divadel s doporučením na celostátní přehlídce amatérského činoherního a hudebního divadla Divadelní Piknik Volyně 2015

Krajská přehlídka studentských souborů (pro věk účastníků 15–26 let) s doporučením na Mladou scénu Ústí nad Orlicí

středa 18. 3. 2015 / 18.00

ZVONOKOSY (Gabriel Chevallier)
Bavorské ochotnické divadlo

středa 18. 3. 2015 / 21.30

OPONA NAHORU! (Peter Quilter)
DS Svatopluk Hodonín

čtvrtek 19. 3. 2015 / 16.30

ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA (Jaroslav Žák)
Divadelní spolek v Rájci-Jestřebí

čtvrtek 19. 3. 2015 / 21.00

VLADIMÍR A VĚNEK (Martin Sítek)
DS Břetislav, Břeclav

pátek 20. 3. 2015 / 13.00

LHÁŘ (podle románu Martina A. Hansena)
NABOSO Boskovice

pátek 20. 3. 2015 / 18.00

LINKA DŮVĚRY (Elaine May)
DS Svatopluk Hodonín

pátek 20. 3. 2015 / 20.30

SNĚHURÁK A (NESTOUDNĚ) TRPASLICE
(Hana Malinová, Vladimír Pecka)
Ochotnický soubor Rozkoš, Praha

sobota 21. 3. 2015 / 9.00

BEJRÚTSKÝ NÁŘEZ (Israel Horowitz)
Theatr ludem Ostrava

sobota 21. 3. 2015 / 11.30

VE ŠKOLE JE BOMBA! (Marie Janičková)
Divadelní soubor Vlastimil Jedovnice

středa 18. 3. 2015 / 9.00

DRÁKULA (Bram Stoker)
Devět vztekých veverek, ZUŠ Hodonín

středa 18. 3. 2015 / 11.00

ZLODĚJ DUŠÍ (Matěj Mužík)
Zloději duší, ZUŠ Hodonín

středa 18. 3. 2015 / 14.00

POSTEL PRO ANDĚLA (Jaroslav Koloděj)
Škrpálek, Gymnázium Velké Pavlovice

čtvrtek 19. 3. 2015 / 9.00

PANÍ FANTOMASOVÁ SE ZLOBÍ (Daniel Kollmann)
DS ŠTĚK Opava

čtvrtek 19. 3. 2015 / 11.00

DIVÁ BÁRA (First Fires) (Matěj Mužík a 8604 lidí)
#Haranti, ZUŠ Hodonín

pátek 20. 3. 2015 / 8.30

POHÁDKOVÝ SVĚT (...na motivy lidových pohádek)
Divadlo Bedřicha Kaněry, Břeclav

DOPROVODNÝ PROGRAM
sobota 21. 3. 2015 / 14.30
Divadelní workshop

FILMOVÉ PROMÍTÁNÍ JEDEN SVĚT /vstup volný/
STŘEDA 18. 3. 2015
16.45 **POSLEDNÍ SNY** /Dánsko 2013/ Dojemný snímek dokumentuje snahu personálu dánského hospice o co nejdůstojnější poslední cestu jeho tří klientek.
19.45 **Z POPELNICE DO LEDNICE** /Německo 2011/ Jak je možné, že polovina vyprodukovaných potravin končí na skládce? A jak se tato situace může zlepšit?
ČTVRTEK 19. 3. 2015
14.30 **VŠICHNI SPOLU** /Německo 2011/ Má se vzdělávání handicapovaných dětí vydat cestou segregace či inkluze? Film ukazuje, co se stane, když i znevýhodněné dítě dostane šanci.
PÁTEK 20. 3. 2015
15.30 **PUTINOVY HRY** /koprodukce 2013/ Sen o světovém svátku sportu proměnil Vladimír Putin ve skutečnost, ale za jakou cenu?
19.00 **VIVA CUBA LIBRE** /Kuba 2013/ Raperská skupina Los Aldeanos se na Kubě stala hlasem odporu vůči vládnoucímu režimu, a proto její členové často končí ve vězení, jejich koncerty se musí konat na tajných místech...

sobota 21. 3. 2015 / 18.00
Slavnostní vyhlášení výsledků přehlídek a předání cen.

Vstupenky se budou prodávat na místě vždy před jednotlivými představeními
vstupné 70 Kč ♣ žáci, studenti a ZTP 40 Kč ♣ permanentka 350 Kč

Přehlídka probíhá za podpory organizátorů:
Oblastní předsednictvo Svazu českých divadelních ochotníků – Jižní Morava
Klub přátel umění v České republice, o. s.

Akce probíhá pod záštitou hejtmána Jihomoravského kraje.

Zdroj: Dům kultury Hodonín. Dům kultury Hodonín: program [online]. 2010 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.dkhdodonin.eu/cs/article/hobblik-a-mumraj-2015-program-hobblik>

Cílem a zároveň výsledným produktem tohoto divadelního procesu je uvedení premiéry na *Festivalu amatérského divadla Hobblik a Mumraj!* v Hodoníně. 13. „smolný“ ročník, jak ho nazvali organizátoři, se konal od středy 18. března do soboty 21. března 2015

v Domě kultury v Hodoníně²⁰. *Hobblik 2015* je amatérskou přehlídkou činoherních a hudebních divadel s možností postupu na *Divadelní Piknik Volyně 2015* a *Mumraj! 2015* je přehlídka pro studentské soubory s doporučením na celostátní přehlídku Mladá scéna v Ústí nad Orlicí. *Ochotnický divadelní soubor Rozkoš, Praha* byl na programu festivalu ve čtvrtek 20. března 2015 od 20:30.

Jelikož jsem se stala součástí souboru Rozkoš, měla jsem jedinečnou možnost poznat celý průběh zkoušení na vlastní kůži, a především se zúčastnit zájezdu do Hodonína na festival a druhý den, tedy 21. března 2015, také 1. reprízy v Kabinetě Múz v Brně.

Náš soubor se tedy vydal na "turné s muzikálem" *Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka* na Moravu. V pátek 20. března jsme odjížděli od pražského poradenského centra, které sídlí v Bolzanově ulici, v 13:30 do Hodonína. Sraz byl už ve 13 hodin, všechny kostýmy a rekvizity se naložily do smlouvaného mikrobusu a v uvedený čas jsme vyrazili. Cesta z Prahy do Hodonína byla poměrně dlouhá, jelikož jsme na místo dorazili až po 5 hodinách. V autobuse nás bylo celkem 15 i s řidičem, chyběla nám jen jedna trpaslice – Nehaňba, která na nás čekala v Hodoníně. Po cestě jsme si povídali o nejrůznějších věcech, ale nejzajímavější bylo diskutovat o romské a genderové otázce. Nálada v autobuse byla dobrá. Cestou jsme měli pouze jednu zastávku a po 300 kilometrech jsme konečně dorazili do rodiště Tomáše Garriguea Masaryka, Hodonína.

Nejprve jsme se ubytovali v penzionu Reos a v 19 hodin byl přejezd do blízkého Domu kultury Hodonín. Do vystoupení zbývala ještě hodina a půl takže byl čas se připravit. Přestrojit se, nalíčit, přezpívat písně, nachystat rekvizity a také "ochodit" jeviště, zjistit jak je velké.

Jelikož jsme zkoušeli v malých prostorách, museli jsme se přizpůsobit jevišti, které mělo odhadem 16 metrů na délku. Tento čas byl zorganizován dobře, ale nervozita by se dala krájet. Všichni herci trému neměli, ale soubor jako celek tzv. zdravou trému měl. S úderem půl deváté hodiny večerní nás na jevišti uvedla mladá novinářka. Paní Hana Malinová, naše principálka, její úvod doplnila a premiéra mohla začít. Zmíněný proslov je pro pochopení kontextu, hry i souboru zásadní. Je důležité upozornit, že se nejedná o klasický ochotnický soubor, a v tomto případě ani o obyčejnou pohádku.

Jak představení probíhalo se z jeviště – prken, jež znamenají svět a slávu, posuzuje poměrně neobjektivně, ale pokud si mohu troufnout průběh popsat, bylo to takto. Vypravěč divákům skrze prolog představil některé postavy převrácené pohádky: prince Sněhuráka,

20 Dům kultury Hodonín. *Dům kultury Hodonín* [online]. 2010 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.dkhodonin.eu/cs/hobblik-a-mumraj-2015>

který se rád toulá, Jitřenku – statečnou princeznu, královnu Macechu – jedinou původní postavu a nestoudnou trpaslici Mydlenku. A tímto divadelním entré byla premiéra úspěšně zahájena. Nikdo neměl tzv. "okno", tedy situaci, kdy zapomene text a neví jak pokračovat. Všichni se snažili mluvit zřetelně a hlasitě.

Představitel titulní role Sněhuráka podal snad svůj životní výkon, Macecha s lehkostí plula po jevišti, Starý král - Otec diváky fascinoval, Jitřenka je ohromila svým jemným hlasem, Krasavec – Chlupatec – Básník vyvolali záchvat smíchu a trpaslice za svá taneční a pěvecká čísla sklidily bouřlivý potlesk. Soudím tedy, dle reakcí publika, že to byl úspěch. Jak se říká u divadla "pěkně to odsýpalo a nepadal řemen." "Děkovačka a klaněčka" – tedy závěr představení, kdy herci jdou poděkovat a poklonit se divákům byla opravdovou odměnou za dobře odvedenou práci a katarzí. Potlesk byl dlouhý a dokonce jsme museli dát přídavek ve formě písně s pracovním názvem *Mnoho let*.

Ihned po představení jsme se odličili, odložili kostýmy, naložili je do autobusu a přemístili se za hlediště, kde na nás čekala porota a někteří festivaloví diváci, aby ohodnotili naše výkony.

Festivalová porota nás velice srdečně přivítala v Hodoníně na *Hobblíku 2015* a začala s kritikou. Členy poroty byli Jana Žáčková, Josef Morávek, Jan Hnilička a Jaromír Brych. Kritika byla pozitivní, porota ocenila hlavně hudební složku, originální hudbu Vladimíra Pecky, která je perlou představení a také zpěvy. Jako další podtrhla hravost v inscenaci. Mladá redaktorka festivalového Zpravodaje definovala hru slovy písně: „Hlavně když se divák baví.“. Připojila se celá porota, která se shodla na tom, že se jedná o druh divadla – hry, která prostě baví. Uvedli, že "tahounem" představení je principálka Hana Malinová a také se zmínili o terapii respektive o teatroterapii a to nejen pro herce, ale i pro diváky samotné. Tedy divadelní terapii skrze interakci. Líbil se jim výkon všech herců, ale především pochválili Sněhuráka a dokonalost sedmi na kolenou klečících a zpívajících trpaslic. Nešetřili také chválou na adresu scénografického pojetí, kde dominantní rekvizitou byla postel, která je funkční, ne banální, a je symbolem rozkoše, lásky, objetí. Důležitou roli sehrály barvitě kostýmy. Porota chválila především energii, kouzlo momentu, přesah, nadhled, špičkovou dynamiku a celek specifikovali jako autorskou revui. Nakonec bych uvedla několik hesel, které zazněly v rámci hodnocení a dle mého názoru přesně specifikují premiéru: *nedělní představení pro celou rodinu od 12 let s hvězdičkou, jedná se o hobblovanou rozkoš, láska vítězí* a text z představení, který se moc líbil: *co si nepamatuješ, to se nestalo*.

Celý soubor byl po hodnocení v euforii a jako po každé divadelní premiéře nastal čas odměny ve formě oslavy. Přesunuli jsme se do blízké restaurace i s porotou a diskutovali jsme, rozebírali hru, smáli se a především slavili úspěch. Herci – klienti byli velice spokojení a hrdí, že se líbili a jak jsem se již zmínila, největší odměnou byl bouřlivý potlesk. Právě on jim dává nepopsatelné uspokojení.

Druhý den v osm hodin ráno nás v penzionu čekala snídaně. Po jídle jsme si zabalili a v devět hodin ráno odjeli do Brna. V Kabinetě Múz jsme hráli teprve od 15:30, ale dopoledne nás čekalo natáčení do připravovaného dokumentárního filmu o prostituci *Magda aneb S tebou ne!*.²¹ Dojeli jsme do brněnského poradenského centra, kde nás již čekala sociální pracovnice a kameraman. V centru jsme se převlékli do filmových kostýmů a vyjeli jsme do centra natáčet. To byla pro soubor také zajímavá zkušenost. Po natáčení jsme se občerstvili a po 14. hodině jsme se již chystali na další "špíl" – představení v Kabinetě Múz. Tentokrát byla atmosféra jiná. Prostor byl podstatně menší, včerejší premiérové nadšení opadlo, ale jistá tréma zůstala. Na 1. reprízu se dostavilo méně obecnstva nežli včera, což soubor trochu znervóznilo. V inscenaci se vyskytlo několik chyb, "přebreptů a oken", ale dohráli jsme ji zdárně do konce s úsměvem na rtech. U divadla se traduje, že 1. repríza se nikdy nevydaří. Publikum ocenilo písně, ale jelikož diváků bylo opravdu málo, nebylo cítit správnou komunikaci mezi jevištěm a hledištěm. Potlesk jsme sklidili a byli jsme rádi, že jsme to zvládli. Po představení jsme se občerstvili, zabalili si a rozloučili s Brnem.

Byly to náročné dva dny. Cesta do Prahy byla velice klidná, jelikož celý soubor byl unavený a každý se už těšil, až bude doma. Na zpáteční cestě bylo ticho, většina účastníků spala. Do Prahy jsme dorazili po 20. hodině, a přestože únava byla veliká, rozloučení bylo veselé a všichni se už teď těší na další reprízy.

21 YouTube. *Hithit.cz Magda aneb S tebou ne* [online]. 2015 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oENarGYwXoU>

Obrázek 6: Společná fotografie Rozkoše na Hobblíku 2015

Zdroj: foto: Veronika Valuchová, Martin Kučaba ©

Hobblík 2015 skončil v neděli 21. března 2015, ale na webových stránkách kulturního domu Hodonín se výsledky objevily až v polovině týdne. Byla jsem velice mile překvapena. Porota soubor chválila, ale myslím, že výsledek předčil očekávání všech. Získali jsme hned 3 diplomy, které byly později zaslány poštou do pražského poradenského centra: Čestné uznání za inscenaci, čestné uznání pro Hanu Malinovou za práci se souborem a doporučení na *Divadelní Piknik do Volyně 2015*. (viz. příloha B)

V den zveřejnění výsledků na internetu principálka souboru všem členům zaslala e-mail s výsledky a rozpisem zkoušek – fermanem na další představení – reprízy. O pár dnů později nás také krátkou textovou zprávou informovala, že soubor do Volyně sice nepostoupil, ale že se komise během sledování videozáznamu náramně bavila a zároveň všem popřála krásné svátky velikonoční a pozvala nás na pravidelnou středeční zkoušku, kdy se bude "oprašovat" představení *Oidipus a učitelka*.

Obrázek 7: Fotografie z premiéry v Hodoníně (více viz. příloha C)

Zdroj: Hobblik a Mumraj. In: Facebook [online]. 2015 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:

https://www.facebook.com/hobblikmumraj/photos_stream

foto: Veronika Valuchová, Martin Kučaba ©

2.7. Metodologie výzkumu - rozhovor

Pro mou práci jsem zvolila jako metodu sociologického zkoumání kvalitativní výzkum. Dle odborné literatury zde popíši zvolený postup kvalitativního výzkumu - rozhovoru, metodiku práce a cíle. V třetí části uvádím odpovědi respondentů na mnou zkoumané otázky v rozhovoru a pokusím se vyvodit hypotézu a dopracovat se k výsledku. Výzkum je vědecké poznání, které má obsahovat: skepsi, zobecňování, systémovost a ověřitelnost. (SURYNEK, 2001, s. 29)

Dle Surynka (2001, s. 26) je kvalitativní výzkum, máme-li na mysli jeho zaměření, výzkumem doplňujícím výzkum kvantitativní. Dále autor uvádí, že se jedná o dvě části, jež se vzájemně doplňují. „*Úkolem kvalitativního výzkumu je odhalovat neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně psychologických jevech. (...) Kvalitativní výzkum se proto orientuje na pochopení smyslu jednajících sociálních subjektů.*“ (SURYNEK, 2001, s. 26). Creswell (sec. Cit. In.: HENDL, 2005, s. 50): „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.*“

Kvalitativní výzkum má mnoho podob a na rozdíl od výzkumu kvantitativního není založený na kvantitě dat, jak již prozrazuje název. O to těžší je, dle mého názoru, vytvořit hodnotný kvalitativní výzkum. Surynek (2001, s. 27) uvádí, že tento výzkum více poukazuje

na realitu a měl by odhalit celek sociálních jevů, dále autor poukazuje také na důležitý bod výzkumu, jímž je pozorování. Postup přípravy na kvalitativní výzkum je Hendlem (2005, s. 50) popsán takto: je třeba určit téma a vymyslet výzkumné otázky, které lze během výzkumu modifikovat. V důsledku tohoto procesu vznikají hypotézy a nové nápady jak ve výzkumu pokračovat. „*Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva*“. (HENDL, 2005, s. 50) Následuje sběr a analýza dat, ověřování a nakonec dlouze očekávaný výsledek celého výzkumu. Některé situace, jak uvádí Hendl (2005, s. 51) se mohou jevit jako naprosto běžné až banální, ale to ke zkoumání patří, jelikož se jedná o reflexi každodenního života jedince či skupiny.

Zvolila jsem si kvalitativní výzkum – rozhovor, neboť se domnívám, že je vhodný pro skupinu lidí, se kterou pracuji a chci ji prozkoumat. Jelikož jsem se stala členem souboru Rozkoš, měla jsem jedinečnou možnost pozorovat a poznat členy i klienty R-R osobně. Myslím si, že by byla škoda nevyužít tuto metodu a nepokusit se o tak intimní věc jakou je právě individuální rozhovor neboli interview. Během něj mohu sledovat neverbální komunikaci, doplňovat a přizpůsobovat otázky dle potřeby a také rozhovor pozastavit. Dle Surynka (2001, s. 83) je v rozhovoru zásadní ptát se pouze na to, co jiným způsobem zjistit nejde. „*K hlavním výhodám osobního dotazování patří, že umožňuje získat informace hlubšího a širšího zaměření o kvalitativně různorodých skutečnostech.*“ (SURYNEK, 2001, s. 83) Dále se u Surynka (2001, s. 83) dočteme, že rozhovor je lehce kontrolovatelný, lze jej přerušit, objasnit případné nejasnosti, ale nevýhodou osobního dotazování je časová náročnost. Respondenti, které jsem si zvolila do svého výzkumu, byli ochotní mi věnovat svůj čas a na hodinu se setkat. Odmítli pouze někteří, ale hlavní členové a výrazné osobnosti z Rozkoše souhlasili. Rozhovory mohou být anonymní, avšak Surynek (2001, s. 83) uvádí, že to rozhovor stěžuje. Mému výzkumu, který je zaměřen především na teatroterapii, anonymita nezpůsobovala problém. Vlastní jména byla zastoupena přezdívkami a respondenti byli otázkám otevření.

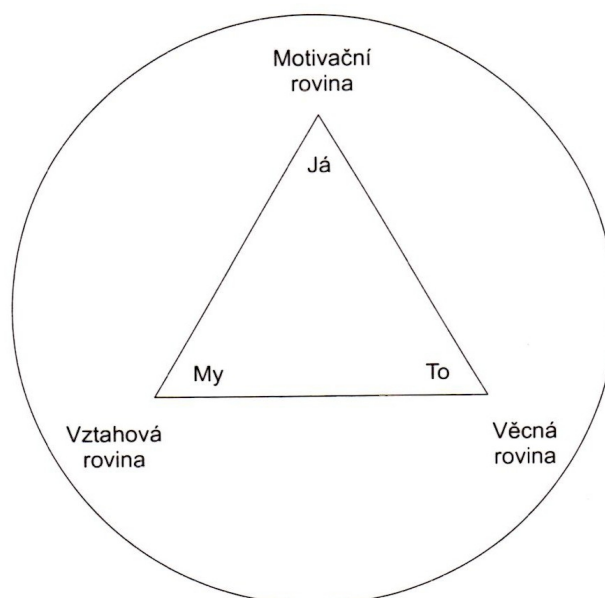
Taktiku kvalitativního rozhovoru a vytváření otázek popisuje Hendl (2005, s. 166-171) jako velice náročnou činnost, která je umění i vědou. Uvádí také, že důležitými faktory rozhovoru jsou délka, začátek, zakončení a obsah otázek. „*Kvalitativní rozhovor není pouze sběrem dat, ale může mít i intervenční charakter.*“ (HENDL, 2005, s. 167) „*(...) neexistují fixní pravidla pro řazení otázek při organizaci interview.*“ (sec. cit. In: HENDL, 2005, s. 168) Hendl (2005, s. 168) považuje za vhodnou formu navázání rozhovoru začít otázkami zaměřenými na přítomnost. Typy otázek, které jsem ve výzkumu použila, se vztahují

k názorům, pocitům, základním znalostem a nakonec jsem zařadila otázky týkající se identifikace: přezdívkou, věk, povolání. (Hendl, 2005, s. 168 – 169). Pokud se ptáme na názory a postoje, jedná se spíše o nedirektivní přístup vedení interview. (ALLHOFF, 2008, s. 153)

Řídila jsem se větou: „*Otázky v kvalitativním interview by měly být skutečně otevřené, neutrální, citlivé a jasné.*“ (HENDL, 2005, s. 169) Otevřené otázky dávají prostor respondentovi odpovídat jakýmkoliv způsobem, mluvit přirozeným jazykem a naopak tazatel má možnost dbát o průběh rozhovoru, motivovat respondenta. „*Otevřené otázky nepředpokládají dotazovanému žádnou variantu odpovědi předem a je jen na respondentovi, jakou odpověď zvolí.*“ (SURYNEK, 2001, s. 88) Jsem velice komunikativní člověk a dávám přednost osobnímu setkání před písemnostími. Domnívám se, že tato metoda do jisté míry vyhovovala i respondentům. Měli možnost svobodně se vyjádřit a objasnit všechny potřebné detaily.

Surynek (2001, s. 82) uvádí, že individuální osobní rozhovor je interakcí mezi tazatelem a dotazovaným. V knize „Komunikace a rétorika“ se setkáme s teorií R. Cohnové, která obsahuje tři složky interakce a to já – osobnost, my - skupina a to – téma. (ALLHOFF, 2008, s. 138)

Schéma 3: Schéma znázorňující rovnováhu mezi komponenty rozhovoru

Zdroj: ALLHOFF, 2008, s. 138

Nejdůležitějším faktorem pro vedení rozhovoru je navázat kontakt a získat důvěru klienta – respondenta. (SURYNEK, 2001, s. 93) Jelikož jsem kontakt navázala již během zkoušek a myslím, že mým přístupem ke klientům a divadlu jsem si získala i to nejdůležitější: důvěru, bylo pro mě jednodušší vyzvat členy souboru k osobnímu rozhovoru. Klienti reagovali na mojí žádost kladně. *"Záznam odpovědi musí být prováděn bezprostředně po odpovědi (...)." (SURYNEK, 2001, s. 95)* Zvolila jsem audionahrávání na diktafon a ihned po rozhovoru jsem záznam převedla do písemné podoby na předem připravený arch s otázkami. Podle Hendla má audiozáznam výhodu porozumění průběhu interakcí. (2005, s. 50) *"Cílem je získat popis zvláštnosti případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa." (HENDL, 2005, s. 63)*

3. ROZHOVORY S ČLENY DIVADELNÍHO SOUBORU ROZKOŠ

Pro výzkum v rámci mého tématu teatroterapie v sociální službě, jsem si zvolila rozhovor neboli interview, tedy výzkum kvalitativní, jelikož mi přišel vzhledem k okolnostem a zájmu členů souboru jako nejvhodnější. Cílem, mnou vedených rozhovorů s členy Divadelního souboru Rozkoš, je potvrdit předpoklad, že fenomén teatroterapie je rovnocennou metodou jako ostatní arteterapie a má na klienty pozitivní a léčebný vliv.

Obezámila jsem respondenty s pravidly, postupem a účelem rozhovoru. Upozornila jsem je, že je nepovinný, může být anonymní a zcela nezávazný. Také jsem je informovala, že mohou odpovídat pouze na ty otázky, které jim vyhovují. Jestliže jim je otázka nepříjemná, nechtějí odpovědět, stačí dát znamení či jednoduše říci "stop" a otázku pokládat nebudu. Nabídla jsem jim také možnost, pokud by se jim otázka líbila a chtěli ji rozvést, že budu velice ráda za každou informaci. Dále jsem zainteresovaným o interview předala smlouvu k podpisu, ve které souhlasili se zveřejněním fotografií pořízených během zkoušek a zpracováním audiozáznamu do písemné verze rozhovoru v souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014. (viz. příloha D)

Někteří členové na rozhovor neměli čas, jiní se se mnou naopak rádi sešli. Hovořila jsem se čtyřmi členy Divadelního souboru Rozkoš. Rozhovor jsem vedla se třemi ženami a jedním mužem. V rámci rozhovoru uvedli své přezdívky či jména, věk a povolání. Dle literatury jsem tyto demografické otázky zařadila na konec rozhovoru, ale zde je uvádím pro přehlednost na začátku. Některé mnou položené otázky nebyly zodpovězeny, jiné údaje jsou anonymní a klient si je nepřál zveřejňovat, což samozřejmě plně respektuji. Otázky, které jsem v osobním rozhovoru zvolila, jsou většinou otázky otevřené, dále jsou jednoduché a zaměřené na jejich pocity, emoce a vjemy týkající se přítomnosti v Rozkoši.

Otázky a osnovu rozhovoru jsem měla předpřipravené, ale řazení otázek vyplývalo se situace, prostředí, nálady respondenta apod., bylo tedy zcela individuální a samozřejmě se odvíjelo také od odpovědí. V průběhu osobního rozhovoru je tato možnost velikou výhodou. Kdykoliv jsem se mohla na cokoli doptat a pokud jsem zahlédla v obličeji tázaného nepochopení, měla jsem možnost otázku vysvětlit či modifikovat, tak aby byla zřetelná. Měla

jsem připraveno 20 vzorových otázek, od kterých se rozhovor odvíjel. Dle mého názoru, výhodou mnou vedeného rozhovoru, byl také fakt, že jsem již klienty znala osobně a tykali jsme si. Interview bylo mnohem osobnější a měla jsem pocit, že klienti nebyli upjatí. Uvědomuji si však, že tato situace nemusí být standardní a naopak se může stát nevýhodou. Avšak s touto skupinou, domnívám se, to byl veliký plus. V teoretické části jsem se již zmiňovala, že významná je také délka, začátek a závěr rozhovoru. Délka rozhovoru záležela na klientových odpovědích, sympatiích a jiných faktorech, ale vždy jsme si předem stanovili čas na cca jednu hodinu. Například s Karimem, který je výřečný, trval rozhovor dvě hodiny a naopak s Vladanou, která je věcná, jsem komunikovala necelou hodinu.

Rozhovor jsem začala vždy stejnou jednoduchou uzavřenou otázkou: Zda respondent je členem Rozkoše? A následovala otázka: Jak dlouho? Zakončení rozhovoru bylo ve všech čtyřech případech velice příjemné, společně jsme zopakovali to nejdůležitější, doplnila jsem si jméno/přezdívku, věk, povolání a poděkovala za kvalitně strávený čas.

Surynek (2001, s. 93) uvádí jako nutnou věc pro vedení rozhovoru důvěru. Již jsem uvedla, že respondenti – členové Rozkoše mě znali, já se s nimi také seznámila před rozhovorem během zkoušek Rozkoše, a myslím, že proto mi dovolili pořídit audiozáznam. Tato forma je, dle mého názoru, skvělým řešením. Během rozhovoru se soustředíte plně na respondenta, nevyrušujete ho žádostmi o zopakování odpovědi, protože jste si ji nestihli poznamenat, vnímáte jeho mimiku – nonverbální komunikaci a také jemu dáváte na vědomí, že ho posloucháte, třebaže pouze lehkým přikyvováním hlavy. Ihned po ukončení rozhovoru si jej můžete kdykoliv a kolikrát chcete přehrát a zaznamenat odpovědi. Otázky v rozhovorech, které jsou uvedeny níže, nejsou očíslovány, neboť počet se liší, vždy v závislosti od respondenta. Pro můj výzkum jsem si určila šest nejdůležitějších otázek, ačkoli jsem přesvědčena, že všechny otázky a odpovědi, jsou opodstatněné a musí být zveřejněny pro důkladné pochopení kontextu.

1. Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem "pomáhá"?
2. Setkala ses s pojmem teatroterapie?
3. Jak se Ti pracuje pod vedením paní Hany Malinové?
4. Jaké to pro Tebe je, vystoupit před diváky?
5. Jaký je tvůj nejlepší zážitek s divadlem Rozkoš?
6. Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?

Tyto otázky jsem zvolila, jelikož se domnívám, že odpovědi nejlépe určí cíl výzkumu a celé mé práce.

3.1. Rozhovor s Mili

Interview 23. 3. 2015, Praha

Jméno (přezdívk): Mili

Věk: 33let

povolání: OSVČ

Jsi členkou souboru divadla Rozkoš, které funguje v rámci neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, jak dlouho?

Jsem hrdou členkou, asi tak půl roku.

Byl tvůj sen dělat divadlo? Napadlo tě někdy, že budeš hrát?

Byl to můj velký sen hrát. Od patnácti let sním o tom, okusit prkna, co znamenají svět. Ale zároveň by mě nikdy nenapadlo, že budu mít tu šanci, štěstí, že se mi to povede. Když člověk po něčem moc touží, musí se mu to splnit ne?

Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem "pomáhá"?

Pomáhá mi být na chvíli někým jiným, vždycky když máme zkoušet, mám pocit, že odpočívám, takže léčí. Léčí moje nervy.

Setkala ses s pojmem teatroterapie?

Tuším co to je, ale nesetkala.

Znala jsi některé členy souboru Rozkoš, ještě než ses stala členkou?

Ne, nikoho jsem neznala. Do souboru jsem se dostala úplnou náhodou...

Jak se ti s ostatními členy spolupracuje?

Dobře, myslím, že jsme celkem dobrá parta. Přišla jsem do rozehrané hry, nikdo mi nedal najevo, že zdržuju, něco neumím, něco mi nejde. Je to tak dodnes a toho si cením...

Jak se ti pracuje pod vedením paní Hany Malinové?

Hanka je velice éterická, dominantní osobnost. Někdy bojuji s jejím přístupem, ale to je proto, že já sama jsem dominantní. Někdy jsou trochu zmatky, ale za to si můžeme tak trochu

všichni.

Jaké je zkoušení v tomto souboru?

Jak jsem již naznačila, jsou trochu zmatky. Vadí mi, že na zkoušce nejsme všichni, a tak se často plácáme až do premiéry. Čeká se, jak to dopadne a to je, dle mého pocitu, špatně... Chce se mi říct, že jsme jen amatéři, ale trocha disciplíny by neuškodila.

V jakých rolích ses již představila?

Prostitutka Alena v „Učitelka a Oidipus“

princezna Jitřenka v „Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka“

Která byla tvá "neoblíbenější"/ "nejhorší" role a proč?

Nemám nejoblíbenější roli.

Ztotožňuješ se s rolí?

Ne, zatím ne.

Jak se na roli připravuješ?

Učím se ve vaně.

Míváš trému?

Vždy mám trému, nemůžu spát, jíst, bolí mě žaludek, zvracím, klepu se ještě když jdu před diváky a vlastně se klepu i když už odehrají a hra skončí.

Jaké to pro tebe je, vystoupit před diváky?

Já jsem trémista, takže ten pocit je strašný, ale ten pocit když se to někomu líbí, když uděláš radost... Je nepopsatelný, naplňující, radostný. Je to pocit štěstí.

Viděla jsem tě na jevišti v roli Učitelky – prostitutky ve hře "Učitelka a Oidipus", jak bys popsala zkoušení této hry? Jaké to bylo pro tebe - pro herečku / člověka?

Byl to zvláštní pocit. Byla to moje první role, bavilo mě to. Hrála jsem prostitutku, mohla jsem experimentovat, vyjít před diváky polonahá. „Hustež zážitek“!

Co se ti líbilo nejvíc?

Nemůžu říct, co se mi líbilo nejvíc, mně se líbí všechno. Jsem vděčná za šanci hrát, i když to neumím. Jsem nadšený amatér.

Je něco co jsi v tomto představení nechtěla dělat/ hrát?

Nechtělo se mi chodit v desetacentimetrových podpatcích, ale jen pro to, že to prostě neumím (smích)

Ted' se zkouší nová hra „Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka“, jakou máš roli?

Troufám si říct, že hlavní, hraju princeznu. Já princeznu... Jmenuje se Jitřenka a je udatná (smích)

Těšíš se na ní?

Moc se na to těším, protože princeznu jsem chtěla vždycky hrát....

V tomto i předchozím představení jsi zpívala. Zpíváš ráda?

Ano, zpívám velice ráda a jsem ráda, že se v hrách zpívá. Větší problém mi dělá synchronizace tanečků. (smích)

Jaký je tvůj nejlepší zážitek s divadlem Rozkoš?

Asi cesta do Hodonína na Hobblik 2015 a pak cesta do Brna, byla fakt prdel.

Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?

Splnění snu... šance... radost... pomoc... Hana Malinová...

3.2. Rozhovor s Annou

Interview ze dne 2. 3. 2015, Praha

Jméno (přezdívk): Anna

Věk: 35

povolání: poradkyně rané péče

Jak dlouho jsi členkou divadla Rozkoš?

Myslím, že 3 a půl roku.

Proč ses stala členkou - Jak jsi divadlo našla?

Do souboru Rozkoš jsem se dostala přes svou nevlastní dceru.

Když jí bylo 15 let, vzali jsme si ji s manželem nejprve do hostitelské a později do pěstounské péče. Tou dobou už dcera v divadle Rozkoš hrála. Hrála v něm již od svých asi 5 let.

Jak se dcera do divadla Rozkoš dostala?

V Rozkoši se scházela se svou biologickou matkou, která byla také dlouholetou členkou souboru. Dceru divadlo moc bavilo a já jsem ji v něm samozřejmě podporovala. Chodila jsem na všechna představení, a tak jsem se stala skalním fanouškem Rozkoše. Po nějaké době biologická maminka dcery přestala v souboru hrát a paní Malinová mi nabídla roli.

Byl někdy tvůj sen dělat divadlo?

Hrát divadlo nikdy můj sen nebyl. V životě by mě nenapadlo, že se budu někdy realizovat v divadelním souboru! Přišlo to samo, chvíli jsem váhala, ale pak jsem si řekla, že to alespoň zkusím. Musím přiznat, že jsem tomu "přišla na chuť".

Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem "pomáhá"?

Divadelní zkoušky a představení jsou momentálně můj jediný volný čas, který trávím bez manžela a dětí. A mít tenhle čas pro sebe mi pomáhá moc! Díky divadlu jsem se naučila něco, z čeho jsem až do té doby měla veliký strach, a to promluvit na veřejnosti. Naučila jsem se postupně oddělit, kdy jsem sama za sebe, a kdy mluvím, pohybuji se v nějaké roli. Umím to "přepnout". Tohle přepínání teď dokážu využít i ve svém nehereckém životě, například v práci. V situaci, která by mi byla dříve nepříjemná - třeba přednášet na školení - se od toho

odosobním a řeknu si, že tohle je jen role.

Setkala ses už z pojmem teatroterapie?

Pojem teatroterapie je pro mě nový. Setkala jsem se s pojmem dramaterapie.

Znala jsi některé členy souboru Rozkoš, ještě než ses stala členkou?

Znala jsem svou nevlastní dceru a její biologickou maminku. Ostatní jsem znala jen povrchně z představení (jako divák) a z Vánočních besídek Rozkoše bez rizika.

Ted' už jsi součástí souboru, jak se ti s ostatními členy spolupracuje?

Daleko lépe, než jsem se původně "obávala". Učím se od nich mnohé, například mít životní nadhled, zbytečně se nestresovat a žít "tady a teď". Ze začátku jsem si dělala starosti s tím, když někdo soustavně nechodil na zkoušky. (Myslela jsme si: Co když na představení nebude umět texty? Co když vůbec nepřijde? Padne kvůli němu celé představení? Seženeme náhradu? apod.). S postupem času jsem se naučila tímto nestresovat a nechat to volně plynout. Zatím žádné představení nemuselo být zrušeno. Nakonec se to vždycky "nějak udělá". Těžce snáším, když se herci v souboru mění. Mrzí mě, že si na někoho zvyknu, oblíbím si ho a on pak přestane hrát, a místo něj nastoupí někdo úplně cizí.

Jak se ti pracuje pod vedením paní Hany Malinové?

Jako režisérka a principálka souboru je paní Malinová nedostižitelná. Bez ní se všechno zastaví. Ona je motor, který všechno žene dopředu obrovskou silou. Ta síla je tak velká, že někdy člověk může mít trochu pocit stísněnosti a nedostatku osobního prostoru. Paní Malinová je silná osobnost a pro další silnou osobnost rozhodně není v souboru místo. Když se člověk přizpůsobí a nedělá si ambice, že se prosadí sám za sebe, dovede celý soubor do úspěšného cíle. Vnímám ji jako autoritu, výbornou hudebnici, scénáristku a režisérku, profesionálku. Pociťuji k ní veliký respekt a její sílu a energii obdivuji.

Jaké je zkoušení v tomto souboru?

Zkoušení je pokaždé jiné. Záleží, kdo na zkoušku přijde a v jakém je skupina rozpoložení. Někdy se sejdem téměř kompletní a všichni mají elán udělat kus práce. Občas se stává, že dorazí jen hrstka lidí a ti jsou ještě otrávení, a nic je v tu chvíli nebaví. Výborné je, že paní Malinová tyhle krize umí překonat, nenechá se odradit. Jede se dál a počká se na lepší zítřky.

(Já být vedoucí souboru, brala bych si to osobně a měla bych chuť s tím seknout).

V jakých rolích ses již představila?

V roli věčně zhulené matky - studentky Jany ve hře "Tatkové a kukačky aneb všichni jsme úchylové" a v roli Heleny -stárnoucí prostitutky z nočního klubu ve hře "Učitelka a Oidipus".

Která z uvedených rolí byla/je tvá "nejoblíbenější"/ "nejhorší" role a proč?

Role Jany, byla civilnější a mně daleko bližší. Docela snadno jsem se v ní mohla sama najít, a tak se mi hrála lépe. Hrát prostitutku mi tolik nešlo. Neuměla jsem se po jevišti pochybovat a mluvit s takovou lehkostí jako holky "z branže". Ty byly autentické od samého začátku, vzaly si podvazky, skleničku do ruky a každý jim to věřil. Já se to musela "drtit", okoukávat to od nich, ale stejně jsem nedosáhla ani na polovinu jejich herecké úrovně.

Ztotožňuješ se s rolí?

Někdy se snažím představit si, že role, kterou hraji, jsem já. Říkám si, že je to doopravdy. Pokouším se mluvit sama za sebe. Někdy mi to jde lépe, někdy se do role rvu spolu s kostýmem, ale stejně mě pak škrtí.

Co ti nejvíce pomáhá při hraní?

Pomáhá mi se naučit texty tak, abych jej nemusela lovit z paměti. Když se v dialogu necítím jistě, pomůže mi, když ho někdo předehraje a ukáže mi jinou polohu, která mě samotnou nenapadla.

Máš někdy trému?

Trému nemám. Cítím takové lehce nervózní těšení se. To mě přejde pár sekund po vstupu na jeviště. Jiné by to určitě bylo, kdybych měla být na jevišti sama - to jsem zatím nebyla nikdy.

Jaké to pro tebe je, vystoupit před diváky?

Je to vzrušující. Trochu se bojím, ale o dost víc se těším, protože vím, že mi pak bude hodně dobře.

Viděla jsem tě na jevišti v roli Učitelky – prostitutky, manželky ve hře "Učitelka a Oidipus", jak bys popsala zkoušení této hry? Jaké to bylo pro tebe - pro herečku/člověka?

Byla to má první role a hned s poměrně velkou dávkou textu. Strašně jsem se styděla na zkouškách mluvit. Bála jsem se a rudla, když na mě přišla řada a přála jsem si, abych už to měla za sebou. Všichni byli tak suverénní, "vyhraní" a já byla úplně dřevo. Soubor mě podporoval, a když se mi něco povedlo, hned to ocenili. To bylo super. Všechno se vlastně zlomilo až s prvním představením. To jsem si ověřila, že to dokážu. Zjistila jsem, že při představení se člověku hraje daleko lépe, než při zkoušce. Byla to obrovská úleva.

Co se ti líbilo nejvíc?

Nejkrásnější je sounáležitost před a po představení. Ta davová euforie, která ovládne celý soubor. To "něco", co máme v tu chvíli společné a co nás drží pohromadě.

Je něco, co jsi v tomto představení nechtěla dělat/hrát?

Při scéně s mým hereckým manželem paní Malinová navrhovala, že mi dá laškovně ruku na prso, ale to jsem utnula.

Ted' se připravuje nová hra Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka, jakou máš roli?

Mám roli trpaslice Úči. Mám málo textu, tak můžu blbnout a tancovat.

Těšíš se na ní?

Z této role jsem trochu rozpačitá, ale zároveň zvědavá. Obě dvě hry, v kterých jsem zatím hrála, byly poměrně drsné a svým způsobem vážné, tohle je jen taková blbůstka, kterou si máme užít. Taková oddechovka. Jsem zvědavá, jestli si ji alespoň my herci užijeme.

V tomto i předchozím představení jsi zpívala. Zpíváš ráda?

Zpívám ráda a snad čistě. Nemám, ale žádný zvukný a výrazný hlas, jsem spíš taková sboristka.

Jaký je tvůj nejlepší zážitek s divadlem Rozkoš?

Nejlepší zážitek byl asi jet se souborem na divadelní festival Hobblik do Hodonína. Jeli jsme tam soutěžit s hrou "Tatkové a kukačky aneb všichni jsme úchylové" a měli jsme obrovský ohlas. Po skončení představení se ještě rozběhla diskuze s porotou a zástupci diváků, všichni nás hrozně chválili, obdivovali a to byl opravdu krásný pocit.

Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?

Rozkoš pro mě ze začátku byl způsob, jak smysluplně trávit čas se svou nevlastní dcerou. Mít něco společného. Pak z toho vznikl můj veliký koníček a zároveň se divadlo stalo místem, kde se mohu pravidelně potkávat se svou bývalou pěstounskou dcerou. Momentálně dcera s hraním v Rozkoši "sekla" a začala hrát v jiném amatérském divadelním souboru. A tak jsem tam zůstala sama - bez berličky a pořád mě to baví, i když motivace se úplně změnila. Teď už hraji jen kvůli sobě.

3.3. Rozhovor s Vladanou

Interview ze dne 16. 2. 2015, Praha

Jméno (přezdívk): Vladana KristeNa

Věk: 44

Povolání: Sexological bodyworker

Vladano, jsi členkou souboru divadla Rozkoš, které funguje v rámci neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, jak dlouho?

Členkou jsem teprve dva roky.

Proč ses stala členkou. Jak jsi divadlo našla?

Jsem klientkou R-R od ledna 2012. Přestože už neposkytuju pohlavní styk 27 měsíců, stále jsem ještě klientka a chodím na testy. Pracuju v nočním klubu jako bodyworker. Na divadlo jsem se ptala Hany Malinové, že se chci podívat, jak hrají. Hned mi nabídla, že s nimi můžu hrát.

Byl tvůj sen dělat divadlo? Napadlo tě někdy, že budeš hrát?

Od mala byl můj sen film, později i divadlo, avšak nikdy jsem nebrala v potaz, že by se mi to mohlo splnit.

Zmínila ses, že pracuješ jako bodyworker, co to je?

Je to jeden z oborů z univerzity lidské sexuality z Kalifornie. Práce s lidským tělem pomocí doteků a speciálních technik a se záměrem léčení sexuální energie, myslí i těla emočního i fyzického.

Cítíš, že ti divadlo, členství v Rozkoši nějakým způsobem "pomáhá"?

Od začátku mi velmi pomohlo a nadále pomáhá. Od první chvíle jsem to brala jako terapii. Hned jak jsem se stala prostitutkou, jsem na sobě začala vědomě pracovat a sebeléčit se.

Setkala ses s pojmem teatroterapie?

Už druhým rokem chodím na autorské divadlo k Evě Elxe, kde se učíme hrát a zároveň se

léčíme touto technikou. Od té doby vím, že tato forma divadla/léčby existuje.

Kdo je Eva Elxa?

Eva Elxa je má již kamarádka a bývalá žačka Jaroslava Duška, která deset let vyučovala herectví na Konzervatoři Jaroslava Ježka v Praze. Já ji učím tantru a práci s tělem a ona mě herectví a rétoriku.

Znala jsi některé členy souboru Rozkoš, ještě než ses stala členkou?

Neznala jsem nikoho.

Jak se ti s ostatními členy spolupracuje?

Jsem solitérní, ale kolektiv mám ráda. Přijmuli mě a já je také. Mám sama na sebe vysoké nároky, a pak totéž očekávám i od druhých. Snažím se to regulovat, ale neskrývám, že bych ráda pracovala i s profesionály. Mám vedle sebe ráda silné osobnosti, od kterých se můžu učit a čerpat inspiraci.

Zatím ti nikdo nenabídl hostování či angažmá v profesionálním divadle?

Jedna nabídka byla, ale v té době jsem nebyla připravena. Nevyšlo to.

V této době se natáčí film "Magda aneb S tebou ne!". O co se jedná?

Je to instruktážní film o násilí na sexuálních pracovnících. Film mě také velmi baví. Přála bych si hrát ve filmech, ale v dobrých filmech.

Vraťme se k divadlu. Jak se ti pracuje pod vedením Hany Malinové?

Právě kvůli Hance tam ještě jsem a jdu (zatím) do všeho, co pro Rozkoš připraví. Učím se od ní mnoho věcí.

Jaké je zkoušení v tomto souboru?

Chtěla bych víc a víc od všeho a všech, včetně mě.

V jakých rolích ses již představila?

Na automatech závislá lesbická žena, žijící s jinou ženou s dítětem v Tatkové a Kukačky aneb všichni jsou úchylové.

Rozvedená matka bez dítěte živící se jako prostitutka, stávající se učitelkou sexu – Učitelka a Oidipus

Sexuchtivá královna, zneužívající svého nevlastního syna – Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka /2015

Která z uvedených rolí byla/je tvá "nejoblíbenější"/"nejhorší" role a proč?

Každá z rolí byla náročná a zároveň správná. Učitelka z hry: „Učitelka a Oidipus“ je mi nejbližší, protože se podobá mému životnímu příběhu.

Ztotožňuješ se s rolí?

Snažím se, ale hrát se teprve učím. Je to delší proces.

Co ti nejvíce pomáhá při hraní?

Sebedůvěra.

Jak se na roli připravuješ?

Učím se a učím, občas se nahraju a zkouším možnosti.

Míváš někdy trému?

Mám, pokud vidím neprofesionální přístup někoho z kolektivu (opilost atd.), či jiné nečekané události.

Umíš s trémou pracovat, máš nějaké ověřené metody jak se jí zbavit?

Pracuju s ní tak, že se modlím a zhluboka dýchám.

Trému řešíš také modlitbou - jsi věřící nebo je to je fráze?

Nevyznávám žádné náboženství, ale věřím v život, vesmír a energie.

Jaké to pro tebe je, vystoupit před diváky?

Líbí se mi to, je to adrenalin.

Viděla jsem tě na jevišti v roli Učitelky – matky, manželky, prostitutky ve hře "Učitelka a Oidipus", jak bys popsala zkoušení této hry? Jaké to bylo pro Tebe, pro herečku / člověka?

Vše šlo dobře, kvůli podobnosti s mým osudem. Pouze sex se synem (závěrečná scéna) mi jde ztuha a stále těžce.

Tato scéna jde tedy ztuha a naopak, která scéna se ti líbí?

Scény z nočního klubu a hádka z manželem.

Je něco co jsi v tomto představení nechtěla dělat/hrát?

Incest, rozhovor se synem.

Často se zmiňuješ o podobě svého osudu s představením, máš děti?

Mám dceru Anit a 2 letého vnoučka. Máme krásné vztahy v rodině. Už.

Ted' se připravuje nová hra Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka, jakou máš roli?

Sexuchtivá královna zneužívající syna.

Těšíš se na ní?

Ano, je to celé vtipné.

V tomto i předchozím představení jsi zpívala. Zpíváš ráda?

Ano, ted' už zpívám ráda a chci se tomu také více věnovat.

Jaký je tvůj nejlepší zážitek s divadlem Rozkoš?

Možnost hrát v divadle Semafor. Cítila jsem velikou vděčnost!

Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?

Start. Podpora. Radost z užitečné činnosti.

3.4. Rozhovor s Karlem

Interview ze dne 10. 3. 2015, Praha

Jméno (přezdívka): Karel, Karim

Věk: 10. 9. 1973 (42 let) - na ulici jsem od 14 let

Povolání: herec, průvodce, dělám projekty pro školy

Kde se vzala přezdívka Karim?

Používám ji na Pragulic.cz jako průvodce, ale i při travestie show. Karim v syrštině znamená štědrý.

Jsi členem souboru divadla Rozkoš, který funguje v rámci neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA, jak dlouho?

V Rozkoši jsem X-let, začínal jsem tam jako "žena".

Obrázek 8: Karel během rozhovoru

Zdroj: vlastní fotografie

Nemůžu se nezeptat, fyzicky jsi muž, ale přece jen máš ženské prvky a díky nim jsi nepřehlédnutelný. Máš prsteny, náramky, stíny na očích, umělé řasy, lakované nehty, to je image?

Někdy to měním. Nemám problém vytáhnout své 18 centimetrů vysoké podpatky. Make-up, oči, nehty, šperky. Psychicky jsem asi žena. Baví mě pozorovat lidi, jak pozorují mě. Bavím se tím. Vědí, že jsem byl fetišák, prostitut, bezdomovec, a když mě vidí, jsem vážně nepřehlédnutelný! Už se mi stalo, že za mnou někdo chodí, fotí si mě apod., ale mně to nevadí, je to součást mě. Nedělám "netykavku", naopak jsem upřímný, a když to někoho zajímá, svůj příběh mu odvyprávím.

Proč ses stal členem divadla, jak jsi divadlo našel?

Do souboru mě přivedl kamarád a to jsem byl ještě ženská. Museli jsme tak vypadat, tehdy v Rozkoši hrály jen ženy. A proč to dělám? Baví mě bavit lidi. Líbí se mi, jak se vrací, aby nás zase viděli.

Byl tvůj sen dělat divadlo? Napadlo tě někdy, že budeš hrát?

Od malička jsem byl veden k divadlu. Pocházím z herecké rodiny, takže je to pouze zužitkování genů. Můj tatínek učil na konzervatoři, byl šéfem operety a maminka byla malířka. Táta mě vedl k herectví, připravoval mě na konzervatoř, zkusil jsem si různé druhy divadla – pantomimu, muzikál, pohybové divadlo, step, klauniádu, základy baletu, improvizaci. Dokonce jsem dělal pět let ve starém divadle Husa na provázku v Brně. Divadlo mě nikdy neopustilo, natáčel jsem filmy jako kompars a teď jsem v Rozkoši.

Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem "pomáhá"?

Divadlo je moje terapie. Pomáhá mi zapomenout na problémy. Je to moje srdcovka! Rozkoš je terapie – místo, kde zapomeneme, nikdo nás nesoudí, kam se člověk rád vrací a je tam člověkem! A hlavně se cítím, že někam patřím. Bonusem je odpočinek, nové známosti a taky výlety.

Setkal ses s pojmem teatroterapie?

Samozřejmě, s tímto pojmem jsem se setkal v rámci bezdomoveckého divadla. Přijela za námi ze Slovenska paní Madlen Komárová, která s námi pracovala formou arteterapie. Je to způsob léčby, kterému se navíc učím.

Znal jsi některé členy souboru Rozkoš, ještě než ses stal jeho členem?

Ne.

Jak se ti s ostatními členy spolupracuje?

Spolupráce je skvělá, na Rozkoš nedám dopustit. Celý soubor mě obohacuje, každý o něco jiného, ale vždy pozitivně. Je to rodina.

Jak se ti pracuje pod vedením paní Hany Malinové?

Myslím si, že Hanka je v tom co dělá nedoceněná. Ona by se pro soubor doslova rozkrájela! Snaží se dělat maximum. Je nejen úžasná autorka, ale i vedoucí Rozkoše. Kdybych ji měl charakterizovat, řekl bych: "Matka pluku".

Jaké je zkoušení v tomto souboru?

Líbí se mi autenticita. Vždy se tam cítím dobře.

V jakých rolích ses již představil?

Bylo toho mnoho: Blázen, Panoš, Zvíře (v Brně), také komparzní role ve filmu... Vasil, Karla Gotta, Mimoszemšťana (v bývalém divadle Ježek, Čížek – dnešní Diva DNO) a mnoho dalších v Rozkoši: sociální pracovník, teenager, klient – "Oidipus a Učitelka", Travesti tanečník (sám sebe)– "Tat'kové a kukačky aneb všichni jsme úchylové", Král – "Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka".

Která z rolí v divadle Rozkoš tě zasáhla nejvíce?

Oidipus, Kukačky a teď Sněhurák – konečně hraju chlapa!

Ztotožňuješ se s rolí?

Určitě ano. Snažím se, aby mi to lidé věřili.

A co tvoje šperky, sundáváš je někdy na představení?

Ne, udělal jsem to jen jednou pro film. Už to nechci dělat, rád se přizpůsobím, ale ne vždy to jde.

Máš někdy trému? Jaké to pro tebe je, vystoupit před diváky?

Málokdy mívám trému. Je to pro mě adrenalin, zdravá droga. Nabíjí mě lidé, těším se na to.

Teď se připravuje nová hra Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka, jakou máš roli?
Budu hrát Krále – jak jsem říkal, konečně chlap.

Těšíš se na ni?

Těším, je to pohádka a bude to určitě skvělé.

V tomto (i předchozím) představení jsi zpíval. Zpíváš rád?

Chtěl jsem studovat muzikál. Zpívám velice rád. Mám své hranice a vím to, ale baví mě to.

Jaký je tvůj nejlepší zážitek s divadlem Rozkoš?

Všechno: zkoušky, premiéra, zájezdy.

Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?

Divadlo je něco osudového, je to součást mé osoby.

Jaký je teda tvůj životní cíl?

Mám všechno, co jsem chtěl, jsem spokojený, jediné co bych možná chtěl je společné bydlení s přítelem.

Jsi věřící?

Nejsem ortodoxní babička a nevěřím na dědečka na obláčku, který tahá za nitky. Věřím v to, co člověk udělá, aby měl to, co chce. Věřím v sebe!

3.5. Vyhodnocení rozhovorů

Pro svou práci jsem získala čtyři členy Rozkoše. Hovořila jsem se třemi ženami: Mili, Annou a Vladanou, a jedním mužem: Karimem. Použila jsem křestní jména či přezdívky respondentů. Jejich věkové rozpětí: 33 – 44 let. Někteří působí v Rozkoši jen půl roku, jiní až osm let. Všem respondentům jsem pokládala podobné otázky, které se týkaly divadla Rozkoš a jejich působení v něm. Snažila jsem se zjistit, jaký na ně má divadlo vliv, co pro ně znamená, jestli je nějakým způsobem obohacuje a jak se jim pracuje pod vedením principálky.

Doufala jsem, že odpovědi budou velice podobné a podpoří můj předpoklad, že divadlo pomáhá a je pro členy (klienty R-R) terapií. Jak jsem již uvedla, během rozhovoru, jsem položila více otázek, ale zásadních pro výzkum bylo šest stejných otázek pro každého z respondentů. Pro přehlednost uvedu nejdůležitější části odpovědí respondentů.

Zásadní otázky pro výzkum:
1. Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem pomáhá?
2. Setkali jste se s pojmem teatroterapie?
3. Jak se pracuje pod vedením paní Hany Malinové?
4. Jak zvládáš vystoupení před diváky?
5. Jaký je tvůj nejlepší zážitek s Rozkoší?
6. Co pro tebe znamená Rozkoš?

1. Cítíš, že ti divadlo – členství v Rozkoši nějakým způsobem pomáhá?

Mili: léčí nervy.

Anna: je to můj volný čas, naučila jsem se mluvit na veřejnosti, „přepínat“ do role.

Vladana: velmi pomáhá, je to terapie i „sebeléčba“.

Karim: moje terapie, můžete zapomenout, odpočinout si.

Na otázku první všichni odpověděli ano.

2. Setkali jste se s pojmem teatroterapie?

Mili: tuším.

Anna: ne, ale s názvem dramaterapie, ano.

Vladana: ano, u Evy Elxa.
Karim: samozřejmě, v bezdomoveckém divadle.
Zde se odpovědi lišily, ale vzhledem k otázce první jsem přesvědčená, že vědí, co pojem znamená, jen se nesetkali s termínem. Dle odpovědí jsem respondentům pojem objasnila a vysvětlila rozdíl mezi teatroterapií a dramaterapií.

3. Jak se pracuje pod vedením paní Hany Malinové?

Mili: éterická, dominantní.
Anna: nedostizitelná, motor, silná osobnost.
Vladana: jsem tu kvůli ní.
Karim: nedoceněná, úžasná, Matka pluku.
Otázka třetí byla pro mě osobně velice hodnotná. Zajímalo mě, jak členové charakterizují principálku, a myslím, že z odpovědí jasně vyplývá, jaká je osobnost Hany Malinové. Je nevšední osobností s kladnými vlastnostmi charakteru, milým a vlídným jednáním s lidmi bez ohledu na to, co reprezentují.

4. Jak zvládáš vystoupení před diváky?

Mili: naplňující, radostný, štěstí.
Anna: vzrušující.
Vladana: líbí se mi to, adrenalin.
Karim: adrenalin, zdravá droga.
Tímto dotazem jsem chtěla prověřit, zda je to i přes trému, pocit uspokojení. Respondenti se v odpovědích shodli. Členství a práce v divadle je naplňuje radostným pocitem, vystoupení je naplňuje pocitem užitečnosti, působí jim potěšení, jsou adrenalinovým zážitkem

5. Jaký je tvůj nejlepší zážitek s Rozkoší?

Mili: cesta do Hodonína a do Brna.
Anna: Hobblik.
Vladana: možnost hrát v Semaforu.
Karim: všechno.

Odpovědi na tuto otázku mě utvrdily v tom, že členové jsou spokojeni a největší odměnou jim je hrát divadlo.

6. Co pro tebe znamená Rozkoš?

Mili: splnění snu, šance, radost, pomoc, Hana Malinová.

Anna: způsob jak trávit čas s dcerou, koníček, zábava.

Vladana: start, podpora, radost.

Karim: něco osudového, součást mé osoby.

Poslední dotaz měl hlavně emoční charakter a rozhodně stojí za povšimnutí, že odpovědi jsou stručné a velmi kladné.

Z těchto odpovědí lze, dle mého názoru, jednoznačně usoudit, že divadlo Rozkoš je pro členy léčbou. Pomáhá jim někam patřit a zapomenout na jejich běžný život. Je způsobem jak trávit čas, cítit se dobře, žít a také se stává jejich „drogou“. Naplňuje je radostným pocitem a vystoupení jsou adrenalinovým zážitkem, jež jim působí potěšení. Moje předpoklady se rozhodně potvrdily. Teatroterapie v Rozkoši funguje a je skvělou metodou práce, kterou lze pomáhat. Jsem pozitivně překvapena, že členové, aniž by se setkali s názvem teatroterapie, vnímají Rozkoš jako tuto formu práce, léčby skrze divadlo. Velmi kladně hodnotím také výroky členů o principálce divadla. Vnímají ji jako dominantní osobu, velice silnou osobnost, kterou jsou ochotni respektovat a podřídit se jí, což pro ně někdy nemusí být jednoduché. Důležitým faktem, jsou odpovědi na otázku ohledně nejlepšího zážitku s Rozkoší a vystoupení před diváky, které vypovídají o cíli teatroterapie a potvrzují, že odměnou je vystoupení – odehrání představení před publikem.

Soudím, že nejlepší definicí práce Rozkoše jsou odpovědi na poslední otázku, která zněla: *Co pro tebe divadlo Rozkoš znamená?*. Tato krátká a úderná slova, která respondenti použili jako svou výpověď, jsou důkazem, že teatroterapie a Rozkoš má smysl a místo mezi arteterapiemi. Berne (2011, s. 18) charakterizuje pohlazení jako akt uznání a základní jednotku společenské akce. Já bych proto, po půlročním působení v Rozkoši, popsala teatroterapii jako vřelé pohlazení na duši i těle.

4. DISKUZE

Valenta (2006, s. 13) uvádí, že hlavním cílem teatroterapie, aby mohla plnit funkci terapie je léčba a označuje tyto cíle jako univerzální, nespecifické, všestranné a integrační, ale také zmiňuje, že cíle jsou velice různorodé. Jaworska (2006, s. 11)²² popisuje cíl arteterapií jako pochopení každodenní problematiky, jejich interpretaci a také zlepšení mezilidské komunikace. Dle Nowaka (2006, s. 30)²³ se naskytuje možnost povšimnout si zlepšení u herců, již během zkoušení: zlepšuje se dikce, zvyšuje se víra v sebe sama, vzniká pocit příslušnosti s danou skupinou atd. Wojcieszuk (2006, s. 39)²⁴ potvrzuje výrok Valenty (2006) ze strany 13, že právě teatroterapie má léčivé účinky a častěji se používá právě jako metoda práce s jakkoliv hendikepovanými osobami. Z rozhovoru s Hanou Malinovou (2015) jasně vyplývá, že v Rozkoši převažuje cíl umělecký. Jak principálka (Interview: Malinová, 2015) uvádí: „*Myslím si, že divadlo nemůže být samoučelné. Vždy musí vyústit v představení.*“ Umělecké cíle, které jsou pro teatroterapii charakteristické a zásadní, popisuje také podrobně Valenta (2006, s. 12-14) Dle mého názoru je nejlepším řešením propojení jak terapeutické, tak umělecké metody – kde umělecká má větší hodnotu. Právě tímto spojením se liší od jiných terapií uměním.

Stanowski (2006, s. 54)²⁵ se zmiňuje o nezbytnosti terapeuta v celém procesu práce. Popisuje jej jako osobu, na které závisí vše a především to, aby z člověka (skupiny) se kterým pracuje, „vytáhl“ to nejkrásnější, co v něm existuje a ukázal to okolí. Autor se tedy shoduje s Valentou (2006, s. 16), který uvádí, že nároky na terapeuta jsou vysoké pokud se jedná o odbornost, kompetence i rozsah práce. Naopak podle Martince (2003, s. 23) je pro divadelní tvorbu nejdůležitější herec, jeho tělo i duše. Zde bych ráda s autory polemizovala, domnívám se, že význam herce a režiséra, byť v roli terapeuta, je pro divadlo klíčový. Netroufám si tedy tvrdit, kdo je významnější, ale myslím si, že tak jako by divadlo neexistovalo bez diváka, tak by nebylo bez herce a režiséra. Pokud bych se však musela rozhodnout, kdo hraje větší roli, u teatroterapie, jakožto léčby, souhlasím s Valentou a Stanowskim, že nenahraditelný je schopný režisér – terapeut. Bez něj by členové – klienti, mohli být ztraceni. Dle mého názoru je terapie divadlem dokonalou souhrou všech okolností i lidí, kteří se na ní podílí.

22 Od teatru do terapii: Miedzy teoria a praktyka: Lublin 2006. JAWORSKA, Andrea. Od teatru do terapii [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: http://books.google.cz/books/about/Od_teatru_do_terapii.html?id=hFEWtwAACAAJ&redir_esc=y

23 Tamtéž, s. 30

24 Tamtéž, s. 39

25 Tamtéž, s. 54

ZÁVĚR

"Něžnými slovy a dobrotou je možno na vlásku vésti slona."²⁶

Cílem mé práce bylo představit a ukázat teatroterapii v praxi, na příkladě mnou zvoleného Divadelního souboru Rozkoš. Tento soubor působí v rámci neziskové organizace ROZKOŠ bez RIZIKA. Chtěla jsem zároveň upozornit na málo známou léčbu uměním – divadlem, která zatím není blíže specifikovaná a v neposlední řadě poukázat i na existenci Divadelního souboru Rozkoš.

Za název závěru práce jsem zvolila výrok perského středověkého básníka a filozofa, známého jako Saadi, který napsal: „Něžnými slovy a dobrotou je možno na vlásku vésti slona.“ Taková filozofie nebyla ničím novým, neboť Hospodin jednal vždy z dobroty srdce a se vši laskavostí bez ohledu na to, zda šlo o přítele či nepřítele, boháče či chudáse, zdravého nebo malomocného. Důvěru lidí je možno získávat jen malými krůčky, pomalu. A právě dle těchto krásných slov postupuje ve své práci Hana Malinová.

Skupina lidí, se kterou jsem se v rámci teatroterapie setkávala je globálně stigmatizována, odsuzována majoritou, je vytlačována na okraj společnosti. S touto skupinou je třeba pracovat, věnovat jí pozornost a zapojovat do běžného dění. Zároveň však je třeba vést majoritní společnost k toleranci, pochopení a úctě k těmto lidem. Jsem hluboce přesvědčená, že touto nenásilnou metodou, formou, jako je právě divadlo – terapie divadlem - ale rovněž onou laskavostí a dobrotou je možno postupně dosahovat kladných výsledků, někdy až překvapivě nečekaných, nepopsatelných výsledků, neboť: „*Cílem činnosti je dobro.*“²⁷

Divadlo je kultura, má schopnost vychovávat, je studnicí inspirace, má svou realitu. Nelze popsat, co vše tento způsob léčby skrze divadlo dokáže nabídnout členům (klientům R-R), ale jisté je, že pomáhá. Členové Rozkoše se začleňují, mají možnost stát se součástí kolektivu, nemusí se cítit ztraceni ve velkoměstě, jsou součástí něčeho smysluplného, stávají

26 AZcitáty: nejlepší citáty. *Saadi citáty* [online]. 2009 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/citaty/saadi/#ixzz3XvtSm4bo>

27 Avicenna (sec. cit. In: PLACHETKA, 1996, s. 54)

se důležitými. Během lekce se učí novým věcem, poznávají nové lidi, nové techniky herecké práce, zdokonalují, obohacují svou osobnost, budují si mezilidské vztahy, pracují s emocemi, sdílejí své pocity, nacházejí motivaci apod. Cílem teatroterapie je, kromě terapeutického, také umělecký výsledek – představení, kdy se herci setkávají s lidmi, mají možnost ukázat svou druhou tvář. Členové Rozkoše si tento fakt uvědomují a jsou za něj vděční. Zvou si na představení své přátele, ale také rodinu a touží po jejich ocenění, potlesku. Augusto Boal, zakladatel divadla utlačovaných, rozvinul myšlenky dramatika Bertolda Brechta, že *"divadlo by se mělo stát nástrojem sociální přeměny světa a společnosti."* (VALENTA, 2011, s. 20)

Cíl, jež jsem si kladla, byl mimo jiné prověřen kvalitativním výzkumem, rozhovorem a prokázalo se, že teatroterapie je významnou formou léčby, pomáhá klientům a je funkční metodou pro práci s jakkoliv znevýhodněnou skupinou.

Na závěr bych ráda uvedla, že stáž v *Divadelním souboru Rozkoš*, byla velice obohacující a neumím si ani představit lepší zakončení mého studia na Husitské teologické fakultě – obor Sociální a charitativní práce, než právě tuto životní zkušenost s Rozkoší. Dlouho jsem hledala skupinu, se kterou bych chtěla v budoucnosti pracovat, tápala jsem, co bych měla hledat za práci po ukončení studia a Rozkoš mi pomohla najít odpověď. Jako absolvent herectví a snad i sociální práce je teatroterapie to, co jsem hledala. Jsem vděčná členům Divadelního souboru Rozkoš, že mě mezi sebe přijali a umožnili mi zapojit se do jejich života. Tato jedinečná možnost, kterou mi v Rozkoši poskytli, lidé s kterými jsem pracovala, osobnost a vnitřní síla, energie, životní elán paní Hany Malinové mě dovedly k závěru, že se chci věnovat divadlu. Divadlo přináší rozkoš duším a dokáže jim vykouzlit úsměv na tváři, dát pocit potřeby podpořit jiné lidi s obdobným osudem.

Na konec bych ráda použila můj oblíbený citát malířky, ilustrátorky a spisovatelky Tove Jansson: *„Teatr jest najważniejszą rzeczą na świecie, gdyż tam pokazuje się ludziom, jakimi mogliby być, jakimi pragnęliby być, choć nie mają na to odwagi, i jakimi są.“*²⁸ dovolím si větu přeložit do češtiny: Divadlo je nejdůležitější věcí na světě, neboť ukazuje lidem, jací by mohli být, jakými se touží stát, i když na to nemají odvahu a jací jsou.

28 Cytaty.info: teatr. *Cytaty.info* [online]. 2005 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://szukaj.cytaty.info/cytaty/teatr.htm>
iLiteratura.cz. *iLiteratura: Spisovatelé* [online]. 2015 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:
<http://iliteratura.cz/Clanek/29197/jansson-tove>

Seznam použité literatury

ALLHOFF, Dieter-W a Waltraud ALLHOFF. *Rétorika a komunikace: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Překlad Jana Bílková. Praha: Grada, 2008, Psyché (Grada).

ISBN 978-802-4722-832

BEDNÁŘOVÁ, Zdena, PELECH, Lubomír. *Sociální práce na ulici: Streetwork*. 1.vyd. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-723-9048-1

BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-992-7

BIBLE, *Bible: překlad 21. století*, vyd. 1. Praha: Biblion, 2009. ISBN 978-80-87282-00-7, 978-80-87282-01-4, 978-80-87282-02-1

CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, Milena. *Herecké umění od antiky po dnešek – Slavné osobnosti divadla*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství BRÁNA, 2004. ISBN 80-7243-202-8

ČERNÝ, Vojtěch. *Řeč těla: teatrologický slovník*. 2. vyd. Brno: Edika, 2012. ISBN 978-80-266-0124-1

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2

LUKAVSKÝ, Radovan. *Stanislavského metoda herecké práce*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1978. publikace č. 85-80-11/1

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 9. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-706-8166-7

MARTINEC, Václav. *Herecké techniky a zdroje herecké tvorby*. 1. vyd. Praha: Pražská scéna, 2003. ISBN 80-86102-38-6 (Pražská scéna), ISBN 80-7068-171-3 (IPOS)

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003.
ISBN 80-7178-548-2

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005, s. 251-266. ISBN 80-7367-002-X. (kapitola 13)

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 2001.
ISBN 80-903070-0-0

PAVLOVSKÝ, Petr. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*. Praha: Libri & Národní divadlo 2004. ISBN 80-7277-194-9 (Libri), ISBN 80-7258-171-6 (Národní divadlo)

PLACHETKA, Jiří. *Velký slovník citátů a přísloví: citáty z odkazu myslitelů všech dob, z pokladnic mnoha světových civilizací: přísloví a rčení národů euro-asijského kontinentu : lidová moudrosloví od starověku po dnešek*. Ilustrace Zdeněk Mézl. Praha: Academia, 1996.
ISBN 80-200-1132-3.

Slovník cizích slov, slova známá & neznámá. 2. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1995.
ISBN 80-901647-0-6

SURYNEK, Alois. *Základy sociologického výzkumu: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-726-1038-4

SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-807-3673-390

VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4.vyd. Praha: Grada Publishing 2., 2011.
ISBN 978-80-247-3851-8

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005.
ISBN 80-717-8998-4

Elektronické zdroje:

IV. mezinárodní teatroterapeutická konference. *IV. mezinárodní teatroterapeutická konference: Novinky a odkazy* [online]. 2014 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z:
<http://www.konference-teatroterapie.cz/novinky/novinky-a-odkazy/>

AKADEMIE ALTERNATIVA: vzdělávání v oblasti terapií. *AKADEMIE ALTERNATIVA: Divadlo Terapie* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z:
http://www.akademiealternativa.cz/index.php?seo_url=divadlo-terapie

Akademie sociálního umění Tabor. [online]. 2009 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:
<http://www.akademietabor.cz/studium>

Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících. In: *Divadelní fakulta JAMU v Brně* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

AZcitáty: nejlepší citáty. *Saadi citáty* [online]. 2009 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z:
<http://azcitaty.cz/citaty/saadi/#ixzz3XvtSm4bo>

CHAT. In: *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/chatkosice>

Chris Noonan. In: *Internet Movie Database* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z:
http://www.imdb.com/name/nm0003088/?ref_=fn_al_nm_1

Cytaty.info: teatr. *Cytaty.info* [online]. 2005 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z:
<http://szukaj.cytaty.info/cytaty/teatr.htm>

Databáze českého amatérského divadla. *Databáze českého amatérského divadla: Soubory: Rozkoš* [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z:

<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=12468>

Divadlo. In: *INVENTURA* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://inventura.org/cz/divadlo>

Dům kultury Hodonín. *Dům kultury Hodonín* [online]. 2010 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: <http://www.dkhodonin.eu/cs/hobblik-a-mumraj-2015>

Hobblik a Mumraj. In: *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: https://www.facebook.com/hobblikmumraj/photos_stream

iLiteratura.cz. *iLiteratura: Spisovatelé* [online]. 2015 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://iliteratura.cz/Clanek/29197/jansson-tove>

Klíč. In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096060107-klic/212562221700008/>

Létající divadlo na kolečkách. *Létající divadlo na kolečkách: O divadle* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.letajicidivadlonakoleckach.cz/index.php?page=o-projektu>

Mezinárodní asociace uměleckých terapií. *MAUT* [online]. 2010 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.maut.cz/>

Mezi proudy o.p.s. *Mezi proudy o.p.s.* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.meziproudy.cz/>

NADĚJE. *NADĚJE* [online]. 2013 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: http://www.nadeje.cz/program_cinnosti

O divadle. In: *Divadlo z Pasáže* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.divadlozpasaze.sk/divadlo/sk/o-divadle>

Od teatru do terapii: Miedzy teoria a praktyka: Lublin 2006. JAWORSKA, Andrea. *Od teatru do terapii* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: http://books.google.cz/books/about/Od_teatru_do_terapii.html?id=hFEWtwAACAAJ&redir_esc=y

Respekt.cz: Terapie na prknech. *RESPEKT* [online]. 2011 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-53223270-terapie-na-prknech>

ROZKOŠ bez RIZIKA. *ROZKOŠ bez RIZIKA* [online]. 2010 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.rozkosbezrizika.cz/divadlo> & <http://rozkosbezrizika.cz/aktuality/divadlo-stareny-opet-na-scene>

Spojené hlavy. *Spojené hlavy* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://hlavy.org/>

THEATER MAATWERK. In: *Theater Maatwerk* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné

z: <http://www.theatermaatwerk.nl/>

YouTube. *Hithit.cz Magda aneb s tebou ne* [online]. 2015 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oENarGYwXoU>

Ostatní zdroje:

Interview s Bc. Simonou Zatloukalovou (koordinátorkou sociální práce, vedoucí stáží v Praze), Praha, 31. 3. 2015

Interview s PhDr. Hanou Malinovou, Csc. (generální ředitelkou ROZKOŠE bez RIZIKA a principálkou Divadelního souboru Rozkoš), Praha, 13. 4. 2015

ROZKOŠ bez RIZIKA, *S tebou NE!*. Praha: ROZKOŠ bez RIZIKA, 2014. (brožura)

ROZKOŠ bez RIZIKA, *Výroční zpráva 2013*. Praha, 2014.

Zákon 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách

Seznam schémat, obrázků, přílohy

Schéma 1: Schéma znázorňující přesah do umění a terapie.....	11
Schéma 2: Schéma znázorňující hodnoty teatroterapie.....	12
Schéma 3: Schéma znázorňující rovnováhu mezi komponenty rozhovoru.....	51
Obrázek 1: Logo ROZKOŠE bez RIZIKA.....	25
Obrázek 2: Fotografie Hany Malinové.....	32
Obrázek 3: Fotografie Macechy a Starého krále – Otce, z které později vznikl plakát.....	37
Obrázek 4: Plakát ke hře Sněhurák a trpaslice aneb převrácená pohádka.....	39
Obrázek 5: Program Festivalu Hobblik a Mumraj! 2015.....	44
Obrázek 6: Společná fotografie Rozkoše na Hobbliku 2015.....	48
Obrázek 7: Fotografie z premiéry v Hodoníně (více viz. příloha C).....	49
Obrázek 8: Karel během rozhovoru.....	67
Příloha A) Fotografie ze zkoušek.....	84
Příloha B) Diplomy z Hobbliku 2015.....	86
Příloha C) Fotografie z premiéry v Hodoníně.....	88
Příloha D) Kopie smluv se členy Divadelního souboru Rozkoš.....	90

Summary

The aim of my work was to research teatrotherapy in practice, by exploring particularly chosen theater group Rozkoš. This group operates inside non-profit organization ROZKOŠ bez RIZIKA. At the same time I wanted to point out yet not fully embraced healing by art - and that is by theater. This method is yet to be thoroughly explored. Last but not least point out the existence of theatre group Rozkoš. My goals were to analyze value of teatrotherapy as form of treatment and how it helps the clients by Qualitative Research, interviews. In result it was proven that it helps it's clients and it is effective method for working with any handicaped group.

Příloha A) Fotografie ze zkoušek

Zdroj: vlastní fotografie

13. FESTIVAL AMATÉRSKÉHO DIVADLA
DIVADELNÍ HOBBLÍK A MUMRAJ!
HODONÍN 2015

DIPLOM

ZA ÚČAST

**Ochotnickému souboru Rozkoš
Praha**

ředitel přehlídky

Hodonín / březen 2015

předseda poroty

13. FESTIVAL AMATÉRSKÉHO DIVADLA
DIVADELNÍ HOBBLÍK A MUMRAJ!
HODONÍN 2015

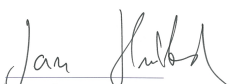
ČESTNÉ UZNÁNÍ

za inscenaci
Sněhurák a (nestoudné) trpaslice
Rozkoš, Praha

ředitel přehlídky

Hodonín / březen 2015

předseda poroty

13. FESTIVAL AMATÉRSKÉHO DIVADLA
DIVADELNÍ HOBBLÍK A MUMRAJ!
HODONÍN 2015

CENA

za práci se souborem
na inscenaci Sněhurák a (nestoudné) trpaslice
Rozkoš, Praha
Haně Malinové

ředitel přehlídky

Hodonín / březen 2015

předseda poroty

13. FESTIVAL AMATÉRSKÉHO DIVADLA
DIVADELNÍ HOBBLÍK A MUMRAJ!
HODONÍN 2015

DOPORUČENÍ NA DIVADELNÍ PIKNIK VOLYNĚ 2015

Inscenace
Sněhurák a (nestoudné) trpaslice
Rozkoš, Praha

ředitel přehlídky

Hodonín / březen 2015

předseda poroty

Zdroj: ROZKOŠ bez RIZIKA

Příloha C) Fotografie z premiéry v Hodoníně

Zdroj: fotografie Veronika Valuchová, Martin Kučaba

příloha D) Kopie smluv se členy Divadelního souboru Rozkoš

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Veřice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnována ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

Jméno člena souboru:

podpis:

V Praze, dne 10.4. 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Věříce Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnovaná ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

Jméno člena souboru:

podpis:

V Praze, dne 22. 4. 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Veřice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnovaná ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

Jméno člena souboru

podpis:

V Praze, dne 22.4. 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Velice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnována ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

Jméno člena souboru:

podpis:

V Praze, dne 8.4 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Veřice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnovaná ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

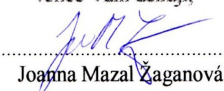
Jméno člena souboru

podpis:

V Praze, dne 7.4. 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Velice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnovaná ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

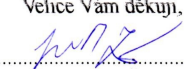
Jméno člena souboru:

podpis:

V Praze, dne 22.4 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Velice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnována ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

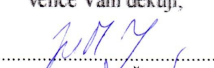
Jméno člena souboru:

podpis:

V Praze, dne 22.4. 2015

Vážení členové souboru Rozkoš, žádám Vás o přečtení a podpis tohoto dokumentu, jenž mi dovoluje zveřejnit fotografie a audio záznamy, které jsem pořídila na zkouškách ochotnického divadelního souboru Rozkoš. Fotografie (a audio – zápis rozhovoru) budou zveřejněny v mé bakalářské práci.

Velice Vám děkuji,

Joanna Mazal Žaganová

Souhlas ke zveřejnění fotografií, audio záznamů - v písemné verzi (rozhovor)

Udělují svůj souhlas k pořizování fotografií, audio záznamů ze zkoušek i veřejných vystoupení ochotnického divadelního souboru Rozkoš, který působí pod neziskovou organizací ROZKOŠ bez RIZIKA (ulice Bolzanova 1, 110 00 Praha 1).

A dále souhlasím s uveřejněním těchto fotografií a zpracováním audio záznamů (sepsání rozhovoru) v rámci bakalářské práce Joanny Mazal Žaganové, studentky Univerzity Karlovy v Praze – obor: sociální práce, na téma *Teatroterapie v sociálních službách*. Bakalářská práce je věnována ochotnickému divadelnímu souboru Rozkoš, pod vedením PhDr. Hany Malinové, Csc.

V souladu s Občanským zákoníkem č. 89/ 2012 Sb. dle § 84, § 85 (1) a s odkazem na § 89, který nabyl účinnosti dne 1.1.2014.

Jméno člena souboru

podpis:

V Praze, dne 22. 4. 2015

Zdroj: vlastní, v souladu s Občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb.